

ז

'הגבל את ההר וקדשתו' - לקט בעניין העברת הר הבית לאחריות הרבנות הראשית לישראל

"יסוד תחית האומה מוכרח הוא, למרות כל צורותיו החילוניות, להיות מבוסס על מקורו המקודש. שהיא שאיפת האומה לשוב ולהיבנות בכל תכסיסי קדושה. והשאיפה הנצחית שיבנה בית- המקדש במהרה בימינו, מוכרחת היא להתבלט ביושר לב ובאמונה רבה בקביעות ובלא הפסקה וחולשה. ואמונתנו היא חזקה, שימים יבואו וכל העמים יכירו שהמקום אשר בחר בו ה' לעולמים, מקום מקדשנו, מוכרח הוא לשוב לבעליו האמתיים ועליו יבנה הבית הגדול והקדוש, שיהי' על ידינו, לבית תפילה לכל העמים, כדבר ה'..." (אגרות הראי"ה כרך ד, א'קכז, מכון הרצי"ה, ירושלים. אגרת לכבוד ההנהלה הציונית, מיום כ"ט טבת ה'תרפ"ב)

1

**'הר־שדה־בית' - כיווני מחשבה סביב מקום המקדש כיום
הקדמת המלקט**

**א. הרבנות הראשית לישראל היא הגורם המוסמך להוראה לכלל הציבור
בענייני הר־הבית ובעניינים ציבוריים נוספים**

ב"ה, זכה דורנו, ו"חזרה מלכות לישראל" (רמב"ם הל' מגילה וחנוכה פ"ג, ה"א, וראה משפט כהן סי' קמד אות יד; ישכיל עבדי ח"ו חו"מ סי' כח אות ז; יחזקאל דעת ח"ה סי' סד; ציץ

אליעזר ח"י סי' א), ומתקיים בנו "עיקר כבודם ופארום שלא שלטה בהם אומה" (רש"י סנהדרין צז.). ניתנה לנו שוב, כעם, האפשרות לנהל את חיינו הממלכתיים, על פי החלטותינו שלנו ולא על פי תכתיביהם של גורמים זרים. עלינו מוטלת החובה לדעת כיצד ליישם גם את 'הלכות מדינה' ומשפטי המלוכה אשר לא זכינו לקיימם בזמן הגלות, אשר בה עסקו חכמי עמנו בעיקר בהלכות יחיד וב'ארבע אמות של הלכה'.

בשונה מפסיקה בהלכות יחיד, תחום שבו כל אדם זכאי לקיים בעצמו "עשה לך רב", הרי שבסוגיות בעלות השלכות ציבוריות נרחבות, כדוגמת ענייני מדינה וחברה, לא כך הדבר, שאם לא כן, הרי נעקר בכך יסוד התורה כולה, בהפיכתה לשתי תורות, ומתוך כך עלולה האומה כולה ח"ו, להיות נקרעת לגזרים (ספר החינוך והרמב"ן בהסבר מצות 'ועשית ככל אשר יורוך'), לא תהא כזאת בישראל!

בימי הבית השני, 'בית דין הגדול שבירושלים הם עיקר התושבע"פ ועמוד ההוראה ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל' (רמב"ם הל' ממרים א, א), אך 'מפני חטאינו גלינו מארצנו', וברבות השנים איבדנו גם את מוסד ההלכה המרכזי של עמנו, הסנהדרין הגדולה, ואנו מתפללים מדי יום: "השיבה שופטנו כבראשונה ויועצינו כבתחילה".

עם תקומת הישוב היהודי בארץ-ישראל וחידוש צביונו הלאומי, 'כימי עולם וכשנים קדמוניות', זכור אותו האיש לטוב, מרא דארעא דישראל, מרן הגרא"ה קוק, שלא הניח כמותו, וכל רבני הארץ היו כפופים לו בענייני הנהגת הציבור (למעט קומץ קנאים קטן), ובד-בבד עם התחלת התקמות האופי הלאומי-ציבורי של תהליך שיבת ציון בראשית ימי המנדט הבריטי על ארץ-ישראל, ייסד ביחד עם עמיתו, הראשל"צ הרב יעקב מאיר, את מוסד 'הרבנות הראשית לארץ ישראל', אשר מהווה את הסמכות ההלכתית העליונה להדרכת העם היושב בציון בשאלות של דרישת ה' ובקשת משפט האלוקים וחוקותיו.

בשנת ה'תש"ח, עם הקמתה של מדינת ישראל, קיבלה הרבנות הראשית לישראל מעמד חשוב על-ידי נבחרו הציבור וראשי העם, המבטאים את הסכמת הציבור היהודי בארץ-ישראל לקבלת סמכותה ההלכתית של הרה"ר, מדין 'מרא-דאתרא' ומצד 'תקנות הקהל' גם יחד (בירור הלכתי של הנושא מצוי בספר 'הרה"ר לישראל - שבעים שנה לייסודה', רובו של כרך א עוסק בנושא, הרב שמואל כ"ץ, הרב איתמר ורהפטיג (עורכים), 'היכל-שלמה' תשס"ב).

ואף אם כיום נתערער מעמדה של הרה"ר מכיוונים שונים, ואין היא יכולה לכופף את הציבור ואת מנהיגיו לציית להוראותיה, בכל זאת היא הגורם הנושא באחריות ההלכתית להדרכת הציבור וראשיו (כמובן, שמבחינה עקרונית, במידה ובראשות הרבנות הראשית לישראל לא ניצבים גדולי-הדור ממש, עליה להיות מוכוונת ומודרכת ע"י דעתם של גדולי התורה המובהקים שבדור, אולם בפועל היא הגורם שצריך להכריע בסוגיות ציבוריות).

הנעשה בהר־הבית וניהולו השוטף, הם עניינים לאומיים וציבוריים מן המעלה הראשונה, ולא ייתכן שיהיו מספר מתווים הלכתיים מקבילים בנושא, אלא חייבת להיות סמכות תורנית מרכזית להנחיית הממשלה והצבא (עמדתם של הגרש"י ז"ל (דיון במועצת הרה"ר, סיון תשכ"ז); הרב צבי יהודה קוק; הרב אברהם שפירא; הרב מרדכי אליהו; הרב שאר־ישוב כהן וגדולי תורה נוספים).

ב. המצב בהר הבית כיום

כיום, הזרם המרכזי מבין שלמי אמוני ישראל הנאבק למען נוכחות ותפילת יהודים בהר־הבית, חושש (ובצדק) מפני הסגרת ההר לנוכרים והוצאתו ח"ו מריבונות ישראל לגורם זר. דבר המנוגד בתכלית לאמונת ישראל ולהלכה היהודית וכרוך באיסורי תורה חמורים ביותר (הגר"ש גורן ב'משיב־מלחמה' ח"ד, הקדמה; הגר"ד הלוי ב'דת ומדינה'; הרב יוסף קאפח ורבים נוספים).

בזרם מרכזי זה נכללים הרב שלמה גורן והנשענים על פסיקתו; הרב דב ליאור (שו"ת 'דבר־חברון'); הרב נחום רבינוביץ (שו"ת 'שיח־נחום') ורבנים בכירים נוספים מקרב תלמידי הרצי"ה קוק (הרב צפניה דרורי, הרב חיים דרוקמן ועוד) וכן רבנים ממגזרים נוספים, בעוד שיעיקר חפצם של 'תנועות המקדש' הנאבקות למען עלייה להר, איננו מימוש זכות התפילה או הגנה על הריבונות היהודית בהר (בלבד), כי אם התחלה בפעולה מעשית למען בניין המקדש כעת (כמובן, בהכללה). כמו כן, קיימות גם תנועות אידיאולוגיות לאומיות שאינן דתיות, ומעוניינות בהפיכתו של הר־הבית למקום משכנם של המוסדות הלאומיים – הכנסת, בג"ץ וכיו"ב.

המבוכה השוררת כיום בנושא הר־הבית מגיעה משום שממשלת ישראל לא קיבלה את עמדת הרבנות הראשית לישראל במלואה ביחס להר הבית, אלא רק באופן חלקי, ומשום כך לא מנעה את הפיכתו לאתר תיירות, לא הסמיכה את הרבנות הראשית לנהל את המקום (כבשאר המקומות הקדושים בישראל), ולא עוד, אלא שבמו ידה מסרה בפועל את ניהול המקום לידי 'אחריות' משותפת של ה'וואקף' המוסלמי וממשלת ירדן הממונה עליו. אוי לה לאותה בושה.

חולשה הינה חולשה. גם אם הינה מרצון, וגם אם הינה מאונס, ואכן, ישנו צד שחולשה מרצון חמורה יותר. סברה אמונית, חזקה ונכונה ככל שתהיה, אין בכוחה להפקיע (שלא בהוראת חכם באופן שאינו מסור לרבים, או בתור הוראת שעה של נביא) איסור תורה גמור של 'לא תחנם' וגרימת סיוע ישיר להכנסת מיליוני יהודים למצב של פיקוח נפש, ואכן, גם האוחזים בסברה האמונית של יצירת הריחוק ביחס להר־הבית, מודים שיש צורך בכניסת אנשי כוחות הביטחון להר בתנאים מיוחדים, ודאי ודאי כאשר להר־הבית ולירושלים יש

כיום דין של עירת-ספר בא"י (ע"פ הרב ישראל אריאל, בית ה' נלך, מכון המקדש, שבט תשס"א, עמ' ק).

ניתן לומר כי עמדת הרבנות הראשית לישראל הינה עקבית וברורה לאורך כל השנים [וזאת מבלי להיכנס כאן לסוגיית היתכנות ואפשרות בנין בית מקדש ('שלישי' או 'ביניים') בימינו או הקרבת קרבנות ללא מקדש]. ע"פ ההלכה, במצבנו היום בלי כהן לאורים בעת שנסתם מאתנו כל חזון, ואין לנו אפר פרה לטהר עצמנו, ונגע המחלוקות הפנימיות עודנו קיים, בהיעדר סמכות הלכתית מובהקת המקובלת על העם כולו ובטרם זכינו למצב שבו 'כל יושביה עליה', ו'נכרים מקרקרים בהיכלו' וחונים סביבות ירושלים ואיכא חשש איבה וסכנת נפשות, הפתרון העדיף ביותר בתנאים אלה, מבחינה הלכתית כיום, היה לו 'שטח הר הבית המקודש' (בקדושת מקום המקדש כמבואר במסכת מידות) היה סגור, הן בפני נוכרים (באשר הם, ולא רק בפני מוסלמים), והן בפני היהודים, וזאת בתור שלב מעבר, או 'עד שתחפץ' (אלא אם כן תצא הוראה ברורה ע"י גדולי התורה שבדור, הרבנות הראשית לישראל ורוב רבני הארץ, היכן הם גבולות הכניסה המותרים לכולי עלמא, וכן תינתן אפשרות מעשית לרבנות הראשית לישראל לאכוף את מרותה ואת איסור הכניסה לזרים שיחרגו מגבולות אלו).

לדעת הרבנים הראשיים, ניתן לאפשר כניסה לשאינם יהודים למסגדים הדרומיים בהר הבית בהיותם מחוץ לשטח המקודש. אולם במקביל הועלתה הצעה לבניין בית-כנסת בצד הצפוני של ההר, וזאת עד שתתחדש הסנהדרין ותורה לנו באיזה דרך ישכון אור.

המצב הנוכחי בהר-הבית נובע מן העובדה שלמרות עמדתה העקרונית והכוללת של הרה"ר בדבר סגירת ההר באופן מוחלט בפני יהודים ונוכרים כאחד, הרי שממשלת ישראל החליטה לאמץ את הסטטוס-קוו העות'מני, שיישומו בפועל גורם למניעת זכות תפילת יהודים ויצר חשש מוחשי להסגרתו בפועל לידי זרים, דבר המהווה חילול השם, איסור תורה, חילול כבוד עם ישראל ואובדן דרך נורא.

ברדיפתן העקבית של רשויות החוק בישראל את המתפללים היהודיים בהר-הבית תוך הישענות על נימוקים טכניים הקשורים ל'סדר הציבורי', ישנה למעשה 'הודאה במקצת' שהר-הבית אינו שייך ליהודים, ח"ו, ושעליהם לכבד את 'הבעלים האמתיים'. נוצר מצב טראגי ובו מדינת ישראל, מבלי משים ומתוך רצון להשיג 'שקט תעשייתי', חותרת תחת

א. זאת הייתה עמדתו של הגרא"ה הרצוג בזמן מלחמת השחרור (עדות האלוף דוד שאלתיאל, מובאת ב'עיתורי כהנים' 201, עמ' 28, מנחם אב תשס"א), עמדתו של הרב שלמה גורן מתשכ"ז ועד פטירתו (ראה להלן), ועמדת רבנים נוספים. על כך ראה במאמרו של ד"ר יואל כהן בספר: הרה"ר לישראל – שבעים שנה לייסודה, ח"ב, עמ' 786-763, היכל שלמה, תשס"ב.

סלע-קיומה. כמו כן, מבחינה אזרחית מצב זה מוסיף עוד נדבך ממשי לתחושת חוסר האמון, הניכור ולהחלשת מעמדה של המדינה ומוסדותיה בקרב שלמי אמוני ישראל, נוכח העדפת האויב וריחוק האוהב, כתוצאה מחוסר גאון יהודי שורשי.

ניתן ללמד זכות על ראשי השלטון שהמורכבות המדינית והפוליטית באימוץ עמדתה העקרונית של הרבנות הראשית לישראל קשה מאוד ליישום עבורם, משום שכביכול היא עומדת בסתירה ל'עקרון חופש הדת והפולחן' ומונעת גישה למקומות הקדושים לבני דתות אחרות (כמוזכר במגילת העצמאות ומעוגן גם כן בעקרונות המשטר הדמוקרטי במדינת ישראל וב'חוק יסוד ירושלים'), ועל כן יש לחכות לעת כושר מתאימה מבחינה בינ"ל ולפעול בתבונה ובשום שכל.

גם ההלכה מכירה במורכבות זו ונראה שמבחינה הלכתית ניתן להגדיר חשש כזה כ'חשש איבה' מובהק (מפני שעדיין 'אין ידנו תקיפה' לעניין זה), וכן קיים חשש אמתי לגרימת פיקוח נפש ומצב סכנה ליהודים רבים בכל רחבי העולם וגם למדינת ישראל המוקפת מכל צדדיה בעולם מוסלמי עוין ושונאי, המחפש אחר צידוקים קלושים לנסות ולחסלה (היו לא תהיה!).

- ב. זו צריכה להיות עבודתם של משפטנים יראי-שמים, להסביר ולעגן את הדברים גם על פי נימוסי האומות ומשפטי האומות ולרומם את גאון ישראל בקרב עמים רבים.
- ג. נביא כאן אנקדוטה היסטורית משעשעת, הקשורה לעניין זה: כידוע, החוק בסעודיה אוסר על מי שאינו מוסלמי להיכנס לערים המקודשות לאסלאם מכה ומדינה. בשנת ה'תשל"ט (ביום הראשון של שנת 1400 ע"פ לוח השנה המוסלמי), התרחשה ההשתלטות של קבוצת קנאים אסלמיים על המסגד הגדול במכה. בשל האיסור על כניסת לא מוסלמים לעיר מכה, קבוצת חיילים מיחידת העילית של צרפת ללוחמה בטרור (GIGN) שהובאה לסעודיה לשם סיוע בהשתלטות על הטרוריסטים, נאלצה להמיר באופן זמני את דתה לאסלאם, על מנת שתורשה לסייע לצבא הסעודי לכבוש מחדש את המסגד... לא צריך הרבה דמיון, על מנת לשער את תגובת העולם לתרחיש דומה, לו ארע בישראל.
- ד. האסלאם גורס שהוא דת האמת הנצחית היחידה, ומאמיניה חייבים להשליטה בעולם כולו; לא ייתכן שבני דת אחרת ישלטו במוסלמים. לפי שיטתם, היהודים והנוצרים הם כופרים, שזייפו את כתבי הקודש שלהם כשהשמיטו מהם את שליחותו האלוהית של מוחמד. הקוראן תפס את מקומם של התנ"ך, ולהבדיל, של הברית החדשה. הכופרים ראויים לבוז, הם בני מעמד נחות ('בני חסות') החיים בחסד השלטון המוסלמי, וחלים עליהם חוקים מפלים ומשפילים רבים, ובהם מס גולגולת, איסור בניית בתי כנסת, ולהבדיל כנסיות, מגורים בנפרד, לבוש מיוחד עם סימני היכר (טלאי צהוב) ועוד. נחיתותם של הכופרים והשפלתם לעומת הצלחת מוחמד והאסלאם אחריו הם הוכחה מכרעת לאמיתות האסלאם ולעליונותו על היהדות והנצרות. לפי הקוראן נגזר על היהודים להיות מושפלים עד יום הדין, וכיוון שהם השונאים הקיצוניים ביותר של האסלאם, אסור להתיידד עמם. מכל אלה ברור שלא יעלה על הדעת שליהודים תהיה מדינה עצמאית ולא כל שכן שהיא תשלוט במוסלמים ובמקומות הקדושים להם. עצם

על כל החששות שהזכרו לעיל, נוסף גם חשש מעשי של חברי מועצת הרבנות הראשית מפני פתיחת הר־הבית לציבור הרחב עקב חוסר היכולת של הרבנות לאכוף את הוראות ההלכה על העולים להר, דבר שיגרום בוודאות לעבירה על איסורי תורה חמורים (איסור כרת בכניסה לשטח העזרה ואיסורים נוספים מדרבנן), על כן, החליטה מועצת הרבנות הראשית לישראל, ביחד עם גדולי ישראל שבדור הקודם, להטיל באופן כללי, איסור על עליית יהודים להר־הבית, למעט אנשי זרועות הביטחון, אשר להם השהות בהר הינה חובה גמורה¹¹ ולאיש ציבור הנזקקים לעלות להר מתוקף תפקידם (אשר לא גרע דינם מדין בעלי האומנויות שהותרו להיכנס אף לקודש־הקודשים לשם מילוי תפקידם, לאחר הכנה מתאימה – 'משיב מלחמה', ח"ד, לגר"ש גורן).

ג. 'עין לציון צופיה'

הר־הבית הינו 'סיסמוגרף' לתהליכים נסתרים המתרחשים מתחת לפני השטח וסופם להגיע במוקדם או במאוחר אל פניו. בשנים האחרונות מתרחשת בסביבות ההר התעוררות רבה סביב גיבוש תודעה אמונית ודרך יהודית מובהקת עבור למדינת ישראל. הר הבית מציב בפני מדינת ישראל סימן שאלה גדול על אודות זהותה ומהותה. זו הסיבה הפנימית לכך שכל כך קשה למדינת ישראל להחליט מה עליה לעשות עם ההר, משום

הקמת ישראל נתפסה בעיניהם כפגיעה בדת האסלאם, כ'שואה פלסטינית' ו'כ'פשע בין־לאומי', ומכאן קריאת האמנה הפלסטינית להשמדת מדינת ישראל ולהקמת מדינה פלסטינית במקומה. לדיון מפורט ראו: חוה לצרוס־יפה. יהדות בעולם האסלאם, ברנרד לואיס, יהודים באסלאם; הרכבי ושטיינברג, האמנה הפלסטינית, ובמיוחד סעיפים 1, 3, 9. – הערה זו לקוחה מתוך ספרו של ד"ר שמואל ברקוביץ, מלחמת המקומות הקדושים, מכון ירושלים לחקר ישראל, הד ארצי, תש"ס, עמ' 443 הערה 2. הוספת המלקט (ש.ה): נשיא מצרים לשעבר ויזם מלחמת יוה"כ, אנואר סאדאת ימ"ש, אף אמר בביקורו בישראל בשנת ה'תשל"ז כי: "שמונה מאות מיליון מוסלמים לעולם לא ישלימו עם שלטון ישראל בירושלים המזרחית" (דברי הכנסת, כרך 81, עמ' 456, 459).

ה. "היה זה בשנת תשכ"ט. נקראתי לשירות מילואים של חודש ימים למסגרת פלוגה ששמרה על הר הבית והכותל חליפות. מודע לכובד העניין, נכנסתי אצל פוסק הדור, הרב יוסף שלום אלישיב (שליט"א) להתייעצות הלכתית. לא רשמתי את הדברים באותה שעה, אבל עיקריהם זכורים לי היטב, ואני מעלה אותם בזה... לעצם עניין שהייה בהר לצורך התפקיד, לא היה כל חשש והיסוס והרב הורה שהדבר לא רק מותר אלא חובה... למעשה, הורה שלא לעשות השתדלות מכוונת לא לכאן ולא לכאן, אלא להניח את השיבוץ בידי הגורמים הצבאיים, וכל קבוצה תבצע את משמרתה כראוי אם בכותל ואם בהר" (הרב יהודה שביב, הרב וההר, פסיקותיו של הרב אלישיב זצ"ל לחייל בהר הבית – מעלין בקודש (כד) עמ' 11-14, כולל בית־הבחירה, כרמי צור, תשע"ב).

שהחלטה זו משליכה על זהותה היא באופן ישיר, ועל כן היא מעדיפה לקדש את הסטטוס־קוו (העות'מאני!), כדי שלא להכריח אותה להתמודד עם שאלה נוקבת זו, בעודה תוהה על אופייה העצמי.

הזמן החולף מביא עמו שינויים רבים. כך היא דרכו של עולם, ואכן ההיסטוריה מזמנת לפתחנו, מדי פעם, אם כי לא תמיד באופן הניתן לחיזוי מראש, הזדמנויות, שבהן מתאפשר לבצע תמורות מפליגות בתחומים שנראו בלתי אפשריים עד כה. אך לשם כך צריך להקדים ולהגדיר מהם אותם תחומים ושינויים, שבהם אנו חפצי שינוי.

כלל אינו מן הנמנע שבזמן הקרוב, נחזה בשינויים מדיניים מרחיקי לכת באזורנו (כדוגמת נפילת השלטון בירדן וקריסת הרשות הפלשתינית (אי"ה), עליית מאות אלפי יהודים לישראל מאירופה ומאמריקה, המשך שקיעת המדינות הערביות שמסביבנו במלחמת הכול־בכול, זליגת אירועים אלו ליבשת אירופה המתפרקת, פריצת עימות נרחב במפרץ הפרסי בין סעודיה לאיראן ובמרחב המוסלמי כולו, בין סונים לשיעים), שינויים אלו, או חלקם, לכשיתרחשו, יאפשרו לנו לנהוג אחרת ביחס למימוש ריבונותנו בארץ ישראל ובהר־הבית והם יזמנו לפתחנו ביתר תוקף את אותן השאלות שמזה כחמישים שנה אנו לא רוצים לעסוק בהן, אלא שאז ככל הנראה, נאלץ לקבל הכרעה.

ייתכן מאוד ששינויים אלו במידה ויתרחשו, יהיה בכוחם לשנות גם את ההגדרות ההלכתיות של מצבנו כיום ויבטלו נימוקים רבים שבהם הסברנו לעצמנו עד כה, מדוע נמשך המצב הקיים כיום בהר־הבית. על כן חובה עלינו להעמיק את עיסוקנו כעת באותן שאלות היסוד של סלע־קיומנו בארץ ובכלל.

נצחיותה של תורה, הינה האמונה ש'זאת התורה לא תהא מוחלפת', ויחד עם זאת היא המורה לנו ש'אין לך אלא שופט שבימך', עלינו להתבונן בדברי הנצח של גדולי ומאורי הדורות הקודמים נשמתם עדן, ולחבר אליהם את הדרכתם המעשית של חכמי דורנו.

בדפים הבאים ריכזנו מספר מקורות תורניים המציבים בפנינו עובדות, עקרונות ועמדות מוצא ויעד של הרבנות הראשית לישראל ושל חכמים נוספים, בסוגיית הר־הבית.

"זהשב שכינתך לציון עירך וסדר העבודה לירושלים, ותחזינה עינינו בשובך לציון, ושם נעבדך ביראה, כימי עולם וכשנים קדמוניות"

2

תזכיר בעניין עמדת הרבנות הראשית לדורותיה בשאלת הר הבית הרב זלמן מנחם קורן מחבר ספר "חצרות בית ה"

תזכיר זה הוכן ע"י הרב זלמן מ.קורן על פי בקשת הרבנים הראשיים, לצורך דיון מיוחד שקיימה מועצת הרבנות בנושא, ביום שני, ר"ח מנחם-אב תשנ"ז. בסופה של אותה ישיבה, החליטה המועצה למסור את התזכיר כלשונו לפרסום ע"י דובר הרבנות, בצירוף כרוז הרבנות ורבני ישראל באלול תשכ"ז בנידון, התזכיר המלא מכיל עוד מספר סעיפים ובהם מובאת דעתו של הרב קורן בעניין זה, התייחסות לדעת הרבנים הראשיים בעניין הר-הבית לפני הקמת המדינה, והתייחסות לעמדתו של הרצי"ה קוק בנידון והרוצה להרחיב, יראה את הדברים במקורם).

א. בשלהי מלחמת ששת הימים, בראש חודש סיון תשכ"ז התכנסה מועצת הרבנות הראשית בשיתוף פוסקים ידועים וחברי בית הדין הגדול, ודנה בשאלת הר הבית. עמדתה הנחרצת של הרבנות הייתה, שיש לתבוע מן הממשלה שהמקום לא יהיה פתוח לציבור כאתר תיירות ח"ו, וכי בהיותו המקום המקודש ביותר לעם ישראל, על הממשלה למסור ליד הרבנות הראשית לישראל את שמירת המקום, ועל כל פנים לשתף אותה בשמירת המקום, על מנת למנוע את חילולו. היה מובן שיאפשרו למוסלמים להיכנס לשטח המסגד בלבד, על מנת לערוך שם תפילות, אך היה ברור מאידך שיש גם צורך לגרום לכך שאר השטח יהיה סגור לכל אדם, ובנושא זה יקבעו גדרים וגם תוקמנה גדרות בהתאם. היה דיון גם בשאלה האם להוציא אזהרה לציבור בהתאם, או להשאיר את עניין פרסום האיסור לשיקול דעתו של כל רב, והוחלט במפורש, שבעניין הר הבית לא יתכן למסור את שיקול הדעת לכל רב בקהילתו, והרבנות עצמה חייבת לצאת בזה בהודעה פומבית לציבור הרחב. ברוח הדברים אף פורסמה בו ביום הודעה אשר בה מוזהר הציבור שלא להיכנס לשטח הר הבית. באותה מודעה הודגש, שאנשי צבא, שצריכים להימצא בהר מסיבות של פיקוח נפש, גם הם חייבים בדיני מורא מקדש בהיותם במקום.

ב. למרבה הצער לא קיבלה הממשלה את עמדת הרבנות בשאלה העקרונית של מסירת שמירת המקום הקדוש לרבנות, ועל כן ברוח הדברים שהוחלט עליהם בישיבה הנ"ל, וגם על

פי העיקרון שבעניינים שיש בהם משום מגדר מילתא יש לשתף את כלל הרבנים בישראל, פורסם בחודש אלול תשכ"ז כרוז אזהרה, שבראשו חתמו הרבנים הראשיים הגאונים הרב אונטרמן והרב נסים, יחד עם הגאון ר' יחזקאל אברמסקי, שהיה אז נשיאי 'ועד הישיבות', ועמהם עשרות רבנים ודיינים, גאונים מפורסמים וראשי ישיבות ידועי שם, ונמנו וגמרו שיש להימנע מלהיכנס לכל שטח הר הבית, מבלי הבדל דרך איזה שער נכנסים. (בכרוז זה לא היתה התייחסות לאנשי ביטחון, וכפי שנזכר בכרוז הראשון, אך בפועל ניתנו הוראות מפורטות על ידי גדולי הפסוקים שבדור, והם קבעו במדויק מה הן ההלכות הנוגעות למצוות מורא מקדש, שחלות גם על אנשי ביטחון שחייבים להיות בשטח לצרכים חיוניים שהם בגדר של פיקוח נפש).

ג. בשנת תשל"ו, בחודש אדר ב', חזרה מועצת הרבנות ודנה בנושא בהרחבה, והקדישה לדיון שתי ישיבות רצופות, (האחת ביום ח' אדר ב', והשנייה ביום כ"ב אדר ב'). בישיבות אלו הציג הרב הראשי דאז, הרב שלמה גורן ז"ל, את תמצית מחקריו, ואת מסקנותיו בשאלת גבולות הר הבית והעזרות, ומעמדם ההלכתי של שטחים שונים באתר בהתאם. אולם בדיון שנערך במועצה בעקבות זאת, ואשר בו התבטאו כמעט כל המשתתפים בישיבה, נקבע במפורש שאין להכריע בהלכות הנוגעות להר הבית, אלא אם כן תהיה בעניין הסכמה רחבה של גדולי ישראל (וכפי העמדה שביטא בדיון הרב אושפיזאי שאמר: "גם בזמנו של הרב קוק זצ"ל כשהיו שאלות רציניות, הרב זצ"ל עמד בקשר עם גדולי הרבנים"). ההחלטה שנוסחה באותה ישיבה על דעת הרב גורן עצמו הדגישה מצד אחד את היותו של הר הבית המקום המקודש ביותר לעם ישראל, אך כאמור, מאידך גיסא, לא הסכימה המועצה להתיר כניסת יהודים לאיזה שהוא חלק מן השטח, ורק נקבע באותה ישיבה במפורש, שאחרי שיפורסם ברבים מחקרו של הרב הראשי בעניין, יערך בנושא דיון: "בכובד ראש יחד עם רבני ישראל". (בדיון שנערך במועצת הרבנות בעשר שנים מאוחר יותר וכדלהלן, סיפר הרב שאר-ישוב הכהן שליט"א, שהטעם שבגללו נמנע גיסו הרב גורן ז"ל לפרסם איזה שהוא היתר בנושא, היה משום שהיה מודע למכשולות שיכולים לצמוח מן העניין, וזאת כמובן מלבד העמדה העקרונית שנקטו בה רוב המשתתפים באותו דיון, וכפי שנתבאר לעיל, ואשר בסופו של דבר גם הרב גורן הסכים לה, שבנושא זה אין מקום לדון במועצה, ללא שיתוף גדולי הרבנים).

ד. ביום ו' שבט תשמ"ו חזרה ודנה בנושא מועצת הרבנות הראשית. לישיבה זו הוזמנו (לפי בקשתם) נציגים של "נאמני הר הבית", והם הסבירו בהרחבה למועצה מדוע לפי דעתם יש צורך חיוני בזמן הזה, לאפשר כניסת יהודים להר הבית, אולם אחרי עיון מקיף בעניין, ואשר

בו הביעו דעתם הנחרצת רבים מחברי המועצה, החליטה המועצה שאין מקום לפרוץ בזה את גדרם של הראשונים ולשנות מן הדברים שנקבעו בהסכמה כללית בשנת תשכ"ז.¹

3

כרוזים וקריאות מאת מועצת הרבנות הראשית לישראל
בעניין שמירת הריבונות היהודית בהר"הבית ובעניין איסור הכניסה אליו בזמן הזה

החלטת מועצת הרבנות הראשית לישראל (ר"ח סיון תשכ"ז)

"בישיבה מיוחדת של מועצת הרבנות הראשית לישראל, היום עש"ק פ' נשא תשכ"ז, הובעה השמחה הגדולה האופפת את כל בית ישראל מתשועת ד' הגדולה והנסים הגלויים שזכינו לראות בניצחון המכריע של צבא ההגנה לישראל בכל החזיתות, ובהשבת ירושלים עיר הקודש ומקום המקדש לעם ישראל. בשורה זו נתקבלה בעליצות המונית ע"י כל ישראל ואויבינו יבושו.

מתבלטת השתוקקות גדולה של כל הציבור לשוב לשפוך שיח לפני ד' על יד הכותל המערבי שריד מקדשנו.

בעניין זה מועצת הרבנות הראשית רואה לנחוץ להזכיר לציבור כי מפני קדושת המקום שמעולם לא פקעה, אסור לנו לעלות על הר הבית, עד שיבנה בית המקדש במהרה בימינו בביאת משיח צדקנו.

גם אלה מהצבא העולים לשם בתוקף תפקידם חייבים להיזהר במורא מקדש ולא לנהוג ח"ו בקלות ראש במקום הקדוש בקדושת עולמים. הגישה לכותל צריכה להיות כפי שהיה מקובל: או דרך שער האשפות או דרך שער יפו. כפי שהוכרז כבר ע"י הרבנות הראשית, תתקיים השבת תפילת הודיה חגיגית לפי הסדר שפורסם. המועצה תדון בקרוב על קביעת יום חג לדורות. ירושלים, ר"ח סיון תשכ"ז.

הודעה ואזהרה על אודות איסור הכניסה להר הבית (אלול תשכ"ז)

בע"ה ירושלים תובב"א, אלול ה'תשכ"ז

הודעה ואזהרה**לכל אחינו בני ישראל בארץ ובחוץ לארץ הי"ז**

אחרי שזכינו בחסדי השי"ת שהר הקודש והמקדש, חמדת ישראל נמצא ברשותנו, ורבים מהמון בית ישראל נוהרים לחזות עין בעין את מקום הקודש והמקדש, ויש מהם שנכנסים בשטח הר הבית אשר מדורי דורות אנו מוזהרים ונמנעים מלהיכנס בכל שטח הר הבית כולו פן ניכשל באיסור חמור בפגיעה בטהרת המקום הקדוש הזה.

זאת ועוד, ברבות הימים נעלם מאתנו המקום המדויק של המקדש וכל הנכנס אל שטח הר הבית עלול להיכנס מבלי יודעים אל מקום המקדש וקדש הקודשים, ואז ייכשל באיסור חמור של כרת ח"ו.

לפיכך אנו חוזרים ומזהירים על מה שהזהרנו כבר, שבל יהין איש ואשה להיכנס לכל שטח הר הבית, בלי הבדל דרך איזה שער שנכנסים בו ומלבד עצם הזהירות מאיסור חמור זה של פגיעה בטהרת מקום הקודש והמקדש, יש מצוה רבה של מורא המקדש ושמירתו. ובזכות זאת קמו הקב"ה לתשועתו המהירה להחיש גאולתנו השלמה ונשמח לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו ולעבדו בלבב שלם במהרה בימינו, אמן.

הרב איסר יהודא אונטרמן, הרב יצחק נסים, הרב יחזקאל אברמסקי

(ורשימת חותמים ארוכה)

החלטת מועצת הרבנות הראשית לישראל (כ"ב באלול תשל"ו)

הר הבית הוא הר מוריה, מקום המקדש וקודש הקודשים, המקום בו בחר ה' אלקי ישראל לשכן שמו שם, שהתקדש בעשר קדושות על-ידי דוד מלך ישראל. זכותו של עם ישראל על הר הבית ומקום המקדש היא זכות אלוהית נצחית בלתי מעורערת ואינה ניתנת לויתורים. הזיקה של העם היהודי אל הר הבית היא תשתית האמונה היהודית. אל ההר הזה נשואות עיניהם של כל ישראל בתפילה ובתחנונים שבכל הדורות ובכל מקומות מושבותיהם, בארץ ובתפוצות, ככתוב "בנוי לתלפיות", ודרשו חז"ל במסכת ברכות: "תל שכל פיות פונים בו".

מועצת הרבנות הראשית שמעה הרצאה מקיפה מפי כב' מרן הרב הראשי לישראל הרב ש. גורן, על נושא "הר הבית" ומחליטה להטיל על כב' הרב הראשי לפרסם את מחקרו בנושא זה בכתב, בצירוף תרשימים והמידות שבידו. לאחר מכן תדון המועצה בחומר הכתוב בכובד ראש עם רבני ישראל.

אנו מאמינים באמונה שלמה שבמהרה בימינו יקוים בנו חזון הנביא: "והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפילתי".

ריבונות יהודית בהר הבית (י"ג טבת תש"ם)

מועצת הרבנות הראשית לישראל בישיבתה מיום י"ג טבת תש"מ, בראשות הרב הראשי לישראל הרב ש.גורן (שליט"א), דנה בחילופי מכתבים שבין הרב הראשי לישראל הרב ש.גורן (שליט"א), לבין ראש הממשלה מר מנחם בגין בדבר הבטחת הריבונות היהודית על הר הבית.

המועצה קיבלה לתשומת לבה, הבהרת ראש ההמשלה במכתבו אל הרב הראשי, מיום ד' טבת תש"מ, בו הוא קובע: "אין אפילו להעלות על הדעת שנסכים להנפת דגל נכרי כל שהוא על הר הבית".

מועצת הרבנות הראשית לישראל מחזקת את ידי ראש הממשלה, לעמוד איתן כחומה בצורה בכל משא ומתן על הריבונות היהודית על הר הבית, הוא הר המוריה ומקום המקדש, קודש הקודשים של האומה היהודית ואין שום זכות לאף אחד לוותר על זכותנו האלוקית על הר מקדשנו.²

פסיקה מחודשת של החלטת איסור העלייה להר-הבית מאלול תשכ"ז (אב תשס"ד)

לאור ההזנחה בימינו, הננו לחזור ולהזהיר ששום דבר לא השתנה והאיסור החמור במקומו עומד בכל שטח הר הבית. וד' יראנו ישועתנו בקרוב.

הרב עובדיה יוסף, הרב אברהם אלקנה שפירא, הרב מרדכי אליהו, הרב אליהו בקשי דורון, הרב שלמה משה עמאר, הרב י. מצגר (חותמים נוספים)

גילוי דעת (י"ב אדר תשע"ב)

חובה קדושה להעיר את לבבכם כי איסור גמור הוא ע"פ ההלכה לעלות להר הבית, ואיסור זה היה פשוט וברור מקדם קדמתא, והדבר נאסר ע"י כל גדולי ישראל. אך בהיות ובתקופה האחרונה כל מיני ארגונים קוראים אל הציבור לעלות אל הר הבית, הננו לגלות בזה דעת תורה, כי האיסור בתוקפו עומד, ואיסור מוחלט לעלות אל הר הבית בזמן הזה.

הרב שלמה משה עמאר, הרב י. מצגר (חותמים נוספים)

הראשל"צ (תשס"ג-תשע"ג) ורבה של ירושלים (החל מתשע"ה), הרב שלמה משה עמאר

הר הבית נמצא בידי המוסלמים כבר מאות שנים, וזו התקדמות לעומת עובדי העבודה הזרה שהיו שם קודם. עכשיו הכנסיות הן סביב להר הבית, ואת השמירה נתן ה' למי שמאמינים באל אחד, והם שומרים עליו בקנאות. הם 'שומרים לבוקר', שומרים עד בוקרה של הגאולה שבו נראה את חסדי ה' בגלוי, ובינתיים, 'יחל ישראל אל ה'', תוחלתנו ותקוותנו היא לה'.

אסור לנו להיכנס להר הבית כדי שלא ניכשל בעוון כרת, אנחנו לא יודעים את המקומות. כל גדולי ישראל אסרו את זה – הרב קוק, הרב צבי יהודה, הרב שך, הרב אלישיב, הרב עובדיה. אין ספק שהם יודעים מה זה מקדש, הם אוהבים את המקדש, אין אחד מגדולי ישראל שלא רוצה את המקדש. ובכל זאת הם אסרו... נכון גם שעלו בעבר אל הר הבית, אבל הייתה להם מסורת. גם הרב שלי, הרב יעקב ניסן רוזנטל עליו השלום, עלה להר הבית לפני קום המדינה. כשהוצאתי את הפסק שאסור להיכנס, אמרתי לו – אתם הלכתם עם גדולי הדור ההוא שהייתה להם מסורת, והיום לא יודעים איפה מותר. אם נתיר, רובא דעלמא ייכנסו בכל מקרה. הרב רוזנטל הסכים אתי...³

קריאת קודש שלא להיכנס להר הבית – ו' ניסן תשע"ד מאת הראשל"צ, הרב יצחק יוסף

לקראת ימי חול המועד והתכנסות המונים ליד שריד בית מקדשנו הכותל המערבי, לאור הפרסומים של חוגים שונים, הקוראים לציבור להיכנס לחלקים מסוימים "בהר הבית" הננו לגלות דעתנו שדעת תורה, שחלילה להקל בדבר שיש בו חשש גדול של איסור כרת, וראוי להזהיר לרבים על כך, שחלילה להיכנס לשום שטח בהר הבית. כי במשך הגלויות שגלה ישראל מארצו, לא נתברר לחכמי הדורות את הגבולות המותרים בכניסה להר הבית.

והנה הדבר ברור שבלתי אפשרי לדעת את מקום העזרות והחיל במדויק, ועי' בשו"ת הרדב"ז ח"ב (סימן תרצא) שכתב שאין ספק שהאבן הנקראת "אלצכרא" (כיפת הסלע) היא אבן השתייה, שעליה היה הארון בבית קודש הקודשים, ע"ש (וע"ע בשו"ת חתם סופר יורה דעה סימן רלו), אבל הרבה עירערו על כך. ואף שידוע לנו שהכותל המערבי הוא חומת הר הבית המערבית [ודלא כמ"ש הרדב"ז שם שהוא כותל העזרה], ומשם לחומה המזרחית ת"ק אמה, מכל מקום הרי אין ידוע לנו המרחק שבין הכותל המערבי לכותל בית קודש הקודשים. ומ"ש בתוספות יום טוב (ריש פ"ב דמדות) שמאה אמות מבדילים ביניהם, אינו אלא דרך משל, וכמ"ש הוא בעצמו שם. ובתפארת ישראל כתב, שהמרחק ביניהם ס"ג אמות. גם בשו"ת שאילת דוד (בקונטרס דרישת ציון וירושלים דף יד) כתב, שאי אפשר לנו בשום פנים לכוון מקום המזבח, ויש לחוש בזה באיסור כרת. ע"ש.

גם מרן אאמו"ר עט"ר רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל גילה דעתו כמה וכמה פעמים, שבשום אופן אין להקל בדבר חמור כזה, ואין לתחום תחומין בהר הבית. ועיין בתשו' ביביע אומר ח"ה (חיו"ד סוף סימן כו). וזו דעתם של כל גדולי הדור זיע"א ושליט"א, לאסור בכל תוקף את הכניסה לכל שטחי הר הבית. ומי יבוא אחר המלך, מאן מלכי רבנן. ולכן יש להזהיר שחלילה להיכנס לכל שטח הר הבית אפילו לאחר טבילה ולצורך מצוה, בפרט שע"י כך יבואו ההמון לפרוץ ולהיכנס בטומאה לשטח העזרות וההיכל, דילפי אינשי מקלקלתא ולא מתקנתא, וכמו

שאמרו בירושלמי (פ"ב דמו"ק ה"ב). ולכן חלילה לגרום מכשול לישראל קדושים להיכשל בחשש איסור חמור, ולמזהיר ולנזהר ירבה שלומם כנהר.⁴

ויש חוגים מסוימים שהנהיגו שכל כלה קודם חופתה הולכת ביום החופה להר הבית, ומלווין אותה המשפחות, כולל ילדות קטנות, ואטו כולן טבלו כדת וכדין, וגם התיירים היהודים כאשר רואים יהודים עם כיפה לראשם עולים להר הבית, נכנסים גם הם לשם, ואינם מבחינים עד היכן אפשר להיכנס, וגם בוודאי שאינם טובלין, ונמצא זה שנכנס להר הבית וכיפה לראשו, גרם להכשיל אחרים להיכנס שלא כדת להר הבית. לכן יש להזהיר שחלילה להיכנס לכל שטח הר הבית אפילו לאחר טבילה ולצורך מצוה.⁵

"ובמה שכתב בענין הכניסה להר הבית, שיש הקוראים לציבור הרחב להיכנס לחלקים מסוימים בשטח הר הבית, הנה לפני מספר חודשים יצאנו בקריאת קודש וכתבנו להזהיר שחלילה להיכנס לכל שטח הר הבית, וחלילה להקל בדבר חמור זה, שיש בו חשש גדול של איסור כרת, כי במשך הגלויות שגלה ישראל מארצו, לא נתברר לחכמי הדורות את הגבולות המותרים בכניסה להר הבית, וכל חכמי הדורות האחרונים פרסמו לאסור את הכניסה לכל שטח הר הבית בכל תוקף. ובזמנו, בשנת תשכ"ז, לאחר שחרור הכותל המערבי, פרסמו כל גדולי הדור ההוא קריאת קודש שלא להיכנס לשום שטח משטחי הר הבית, ודחו דבריו של חכם אחד שחשב להקל בשטח מסוים בתחילת הר הבית. שאכן בלתי אפשרי מבחינה הלכתית לדעת את מקום העזרות והחיל במדויק, ועי' בשו"ת הרדב"ז חלק ב' (סי' תרצא) שכתב שאין ספק שהאבן הנקראת "אלצכרא" (כיפת הסלע) היא אבן השתייה, שעליה היה הארון בבית קודש הקודשים. ע"ש. (וע"ע בשו"ת חתם סופר יו"ד סי' רלו). אבל הרבה ערערו על כך. ואף שידוע לנו שהכותל המערבי, הוא חומת הר הבית המערבית [ודלא כמ"ש הרדב"ז שם שהוא כותל העזרה], ומשם לחומה המזרחית ת"ק אמה, מכל מקום הרי אין ידוע לנו המרחק שבין הכותל המערבי לכותל בית קודש הקודשים. ומ"ש בתוספות יום טוב (ריש פ"ב דמדות) שמאה אמות מבדילים ביניהם, אינו אלא דרך משל, וכמ"ש הוא בעצמו שם. ובתפארת"י כתב, שהמרחק ביניהם ס"ג אמות. גם בשו"ת שאילת דוד (בקונטרס דרישת ציון וירושלים דף יד) כתב, שאי אפשר לנו בשום פנים לכוון מקום המזבח, ויש לחוש בזה באיסור כרת. ע"ש. גם מרן אאמ"ר עט"ר רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל הכ"מ, גילה דעתו כמה וכמה פעמים, שבשום אופן אין להקל בדבר חמור כזה, וחלילה לתחום לתחומין בהר הבית.

ועיין בתשו' ביביע אומר ח"ה (חיו"ד, סוף סי' כו) וזו דעתם של כל גדולי הדור זיע"א ושליט"א. ומי יבוא אחר המלך, מאן מלכי רבנן. ולכן יש להזהיר שחלילה להיכנס לכל שטח הר הבית אפילו לאחר טבילה ולצורך מצוה, בפרט שע"י כך יבואו ההמון לפרוץ ולהיכנס בטומאה לשטח העזרות וההיכל, דילפי אינשי מקלקלתא ולא מתקנתא, וכמו שאמרו בירושלמי (פ"ב דמועד קטן ה"ב). וחלילה לגרום מכשול לישראל קדושים להיכשל בחשש איסור חמור זה, ולמזהיר ולנזהר ירבה שלומם כנהר.⁶

4

דעת גדולי תורה

בעניין ההחמצה הגדולה בהר הבית

הרב שלמה גורן (תרע"ח-תשנ"ה), הרב הראשי לישראל

בספרו "הר הבית" מספר הרב על אודות מאמציו לקביעת נוכחות יהודית קבועה בהר הבית בתקופה הסמוכה למלחמת ששת הימים:

"...הגעתי למסקנה כי בהיבקע עלינו אור הגאולה מחדש במלחמת ששת הימים, מן הדין שנשוב להר ה' ונקום במקום קדשו, לקבוע מקום תפילה לעם ישראל בשער השמים. התחלתי אפוא לארגן תפילה בציבור בהר הבית, מבין קציני הרבנות הצבאית וחייליה, שנמצאו לפי תפקידם הצבאי בקביעות במדרשה התורנית בהר הבית... תוך כדי הדיון במסגרת ממשלתית ודתית, על חידוש תפילות היהודים על הר הבית, ועל התכנית לבנות שם בית כנסת קבוע במישור הדרומי הפנוי, הודיע לי שר הביטחון להפתעתי הגדולה כי הוא החליט להעביר לוואקף המוסלמי את החסות והאחריות לכל הסידורים בהר הבית. הורה לי להוריד את המדרשה התורנית של הרבנות הצבאית הראשית מהר הבית ולהוציא משם את קציני הר הבית. מכאן ואילך, לפי דבריו, אין לרבנות הצבאית הראשית אחריות על הסדרים שם ויש להפסיק את ארגון התפילות של יהודים בהר הבית... קבלתי הודעה זו בזעם ובצער, הודעתי מיד לשר הביטחון כי זה עלול להביא חס וחלילה לחורבן הר הבית השלישי, באשר המפתח לשלטוננו על יהודה שומרון וחבל עזה הוא הר הבית. כל עוד הר הבית ישאר תחת חסותנו אין חשש שהערבים יקבלו לידם בחזרה את השטחים המשוחררים, כדי להקים שם מדינה פלשטינאית עצמאית, ללא תקיעת יתד משלהם בירושלים בין החומות ובהר הבית. אבל ברגע שאנו נוותר על הר הבית, הדרך פתוחה לשלטון ערבי על כל שטחי יהודה שומרון וחבל עזה, כאשר הם שולטים על הלב והמח של ארץ ישראל. פעמים רבות לאחר מכן, הודה לי שר הביטחון כי הוא מצדיק את עמדותי שאל

לנו לוותר על שלטוננו המוחלט על הר הבית. לפי דבריו הממשלה אינה מסכימה לדעתו זו ואין בכחו לפעול נגד דעת הממשלה.

”בימים גדולים אלו, לא יכולתי להשתחרר מן ההרגשה, שמבחינה היסטורית, הקדשת רחבת הכותל המערבי לתפילת יהודים, אינה אלא תוצאה של גירוש היהודים מהר הבית ע”י הצלבנים והמוסלמים גם יחד. כך נוצר מצב בלתי נסבל, שגם לאחר שחרור הר הבית על ידינו נשארו המוסלמים על הר הבית למעלה ואנחנו למטה, הם בפנים ואנו בחוץ. התפילות ליד הכותל המערבי הן סמל של חורבן וגלות ולא של שחרור וגאולה, כי תפילות היהודים ליד הכותל המערבי החלו רק במאה ה־16. לפני זה היו היהודים מתפללים במשך מאות בשנים על הר הבית, וכשגורשו משם התפללו על הר הזיתים מול שער המזרחי הנקרא שער הרחמים, ורק לפני כשלוש מאות שנה החלו היהודים להתפלל ליד הכותל המערבי. זאת למודע כי בכל מקום בו נזכר בדברי חז”ל שהשכינה לא זזה מהכותל המערבי, הכוונה לכותל המערבי של העזרה או של ההיכל, שהיא חומת קודש הקודשים, ולא לכותל המערבי של הר הבית.

ובסוף המבוא לספרו הוסיף הרב גורן: הספר הזה הוכן על ידי מיד אחרי מלחמת ששת הימים, אבל היה כמוס עמדי 26 שנה, בגלל בעיות הלכתיות חדשות שהתעוררו אצלי חדשים לבקרים ביחס להיתר הכניסה להר הבית. כן חששתי שמא לא הוכשר הדור לפתיחת הר הבית בפני מתפללים יהודים ובייחוד לנשים. כעת, כאשר הריבונות היהודית על הר הבית נמצאת בסכנה, הר המוריה עלול להפוך לנושא של משא ומתן בינינו לבין הערבים, ולצערנו, מצויים בינינו פוליטיקאים המוכנים לשאת ולתת על הריבונות שלנו על הר הבית, והם מסתמכים על האיסור כביכול של הרבנות לעלות אל הר הבית, איסור זה עלול לשמש תואנה להסגיר את קודש הקודשים של האומה לידי המוסלמים. לכן, החלטתי לפרסם כעת את הספר, ממנו ייווכחו כי קיימים אזורים נרחבים בהר הבית המותרים בכניסה לכל יהודי לפי כל הדעות, לאחר שיטבול במקווה טהרה. כל ויתור על ריבונות ישראל על הר הבית – מהווה ויתור על נשמת האומה”⁷.

♦

בספרו האוטוביוגרפי, 'בעוז ובתעצומות', מוסיף הרב גורן ומספר:

”כשהגענו [לכותל בסערת המלחמה מצאנו עליו] שלט חרסינה בערבית ובאנגלית – 'אל בוראק', זה שמו של הסוס של מוחמד, לקחתי את ה'עוזי' של הנהג, ועם הקת שברתי את השלט וריסקתי אותו לגמרי... התמקמנו בהר הבית. פתחתי מדרשה ליד שער המוגרבים ותליתי שלט, 'המדרשה של הרבנות הצבאית על הר הבית'... התחלנו להתפלל במדרשה באופן קבוע. קראנו מספרי התורה שהיו לנו על הר הבית, וכן היו לנו שם ספרי קודש...

מיניתי עשרה קציני הר הבית. נתתי להם סרטים לשרוולים ועליהם כתוב: 'קצין הר הבית'. הם שלטו שם ארבעים יום, עד שדיין הלך והעביר אותו למוסלמים.⁸ יום אחד בא אלי דיין ואמר לי שאני צריך להתקפל ולצאת מהמדרשה, להוציא את הספרים ואת כל מה שיש לנו שם וכן את הקצינים, מפני שהוא מסר את השליטה בהר הבית לוואקף המוסלמי. חשתי באותו רגע כאילו שמעתי רעם ביום בהיר. הוא אמר שהוא עושה זאת על דעת הממשלה. מיד כתבתי מכתב ארוך בנושא הר הבית לוועדת השרים למקומות הקדושים. הזהרתי מפני מסירת קודש הקודשים של האומה לוואקף המוסלמי צוררי ישראל...

בט' באב תשכ"ז, לקחתי איתי כמאה איש ועליתי להר הבית דרך שער המוגרבים. התפללנו מנחה, קראנו בתורה ועליתי למפטיר, שמסתיים במלים: וְהִבֵּיאֹתֶימ אֶל הַר קְדְשִׁי וְשִׁמְחֶתֶימ בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרִצּוֹן עַל מִזְבְּחִי כִּי בֵּיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל הָעַמִּים. נָאִם ה' אֱלֹקִים מְקַבֵּץ נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֶקְבֹּץ עָלָיו לְנִקְבְּצָיו. למחרת, פירסם 'הארץ' את עניין התפילה שהתפללנו בהר הבית... ואת הכרזתי שבשבת נחמו שאחרי ט' באב אני מזמין חמישים אלף איש להתפלל בהר הבית ולקבוע זכותנו להתפלל בהר הבית ולא רק בכותל. הודעתי שאיני מתכוון לפגוע במסגדים אלא רק לממש זכותנו להתפלל במקום הקדוש הזה. "ביום ה' לפני שבת נחמו קיבלתי טלפון מדיין. הוא דיבר משיבת הממשלה ואמר שהממשלה החליטה לבקש ממני לבטל את התפילה על הר הבית. הודעתי לו שאני מסרב. הוא ביקש בשם רה"מ לוי אשכול שלפחות אדחה את התפילה לזמן אחר... אמרתי לו שיודיע בשמי שהתפילה נדחית. אך מילה של דיין אינה מילה, ובמשך כל היום והלילה הוא פרסם עשר פעמים שביטלתי את התפילה ולא שדחיתי אותה.

...כל חיי אני מצטער שוויתרתי לו בקלות יתרה על התפילות שלנו בהר הבית. הייתי צריך להתפטר מהצבא ולעשות שמות, כדי שנוכל להמשיך להתפלל על הר הבית... בינתיים, המוסלמים השתלטו על הר הבית ובסיוע המשטרה לא נתנו להתפלל. בי הם לא פגעו, וכך נכנסנו עם נשק למקום שאליו מותר. ערכנו שם תפילות והשתחווינו, ונפלנו על הרצפה כמו שהיה נהוג בבית המקדש. המצב הלך והידרדר. אמרתי לדיין שכשר הביטחון היה בידו לשמור על קודש הקודשים של האומה, והוא מסרו בזדון לוואקף. הוא טען שהיה לו גיבוי של כל הממשלה, והאשים את בגין בכך שלא דרש שנשאיר זכות תפילה ליהודים על הר הבית. כך הפסדנו את הר הבית."

**הרב אליעזר יהודה וולדינברג (תרע"ו-תשס"ז),
חבר בית הדין הגדול ומחבר שו"ת "ציץ-אליעזר"**

"...כעת ממש שב"ה הכותל המערבי נמצא בידינו ויום ולילה לא ישבותו מלנהור שם מאחב"י מכל קצוי ארץ ובלי הרף מתפללים שם ושופכים שיח ותחנון והכל נמצא בע"ה תחת ממשלתינו, באשר שבעו"ה לא נוכל מפחד או"ה לבער השיקוצים והמסגדים המרובים שנמצאים עדיין בכל השטח המקודש... אכן למרות כל הניצחונות הגדולים צריכים אנו עדיין לומר בצער גדול בל ישוער הדברים שאמרם בשעתו בספר טוב ירושלים שם, שהדבר דומה עוד עלינו כמי שמתו מוטל, בראותינו בעינינו המקום וההיכל ביד גוים והמה נכנסים בנ' שערי טומאה אל הק' פנימה, וישראל רואים מנגד נחלתם נהפכה לזרים, היש מרירות גדולה מזו וחרפה גדולה מזאת, הלא תסמר שערות בשר האדם הרואה בעיניו גוים מקרקרים בהיכלו ואנחנו חסרים מכל טוב, לא מקדש ולא קרבן ולא כ"ג שיכפר בעדנו. ומה"ט יש עוד לקרוא בקריאה גדולה הפיוט של: אזכרה אלקים ואהמיה בראותי כל עיר על תלה בנויה ועיר אלקים מושפלת עד שאול תחתיה, בהיותה מלאה מטומאת הכנסיות והמסגדים, ד' ירחם ויעביר במהרה גילולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון והעולם יתוקן במלכות ש-ד-י.⁹

האדמו"ר מצאנז, הרב יקותיאל יהודה הלברשטאם (תרס"ה-תשנ"ד)

"הרחיב ה' לנו וריחם על הגופים לחיותנו... וגם להביאנו למקום הקודש והמקדש... בהשקפה ראשונה נראה שניתן לבני ישראל חוק צרכם... ניתן להם חיות והתחדשות הרוחות והורשו לשוב הביתה, ואצל אחרים היה דבר כזה נחשב לישועה והצלה והיו שמחים ומרוננים על זה, ואילו אצלנו זה בגדר משפט, בחינת מדת הדין, כי לא באלה חפצנו כי אם... להיכנס אל בית המלך ולעמוד לפניו... למה לי חיים כשהדלת נסגור בעדי... ואמר "עולותיהם זבחייהם לרצון על מזבחי כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים" רצ"ל שאראה בשפלותם בזה אשר ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים שכל הגויים ורשעי אומות העולם באים לשם ומתרברבים שזה שייך להם, נכרים מרקדים בהיכלו ושועלים הלכו בו, כל המתים והטמאים והרוצחים, עבדים ושפחות נכנסים לשם, ורק את בני אל חי הקדושים בני המלך לא מרשים להיכנס ולומר שם דבר שבקדושה, על אלה לא יחשה ה' וההכרח כבר שיהא עולותיהם זבחייהם לרצון על מזבחי.¹⁰

**הרב מנחם יהודה הלוי אושפיזאי (תרס"ה-תש"ס), מזקני תלמידי הראי"ה קוק,
רבה של רמת גן וחבר מועצת הרבנות הראשית לישראל**

יום שלישי תשעה באב תשכ"ז - עשרים ושתים שנה היינו מורחקים בכח משריד בית מקדשנו מהכותל המערבי. היינו מנועים לבא לכאן ביום האבל על חרבן המקדש ושרפתו

להשתטח ולשפוך שיח וקינה על גלות ישראל ועל גלות השכינה והנה היום בשנת ניצחון ישראל על הערבים אנו שוב יושבים פה ומתאבלים על שרפת בית אלהינו, אמנם התוגה והעצב היום מהול בתחושת שמחה שזכינו להסתופף בצל קדושת עיר דוד, הר הבית והכותל המערבי, אבל אנו גם מרגישים ביתר תוקף מהות החורבן ומעמד עם ישראל ביחס לבעלותו על מקום מקדשו, אנו עומדים מחוץ להר הבית והערלים והטמאים המה בפנים יושבים ומטמאים את מקום מקדשנו והמה האדונים והשתלטנים על הר הבית של עם ישראל, וזה ביום שכל צבאות עמי ערב ברחו ונכנעו ואנו רק קרובים לעיר אלהים ולכותל מקום שהשכינה לא זזה ממנו מעולם.

אחרי מלחמת ששת הימים ומיד לביקורי ליד הכותל בחדש סיון באתי ובקרתי בבית מו"ר הגרצ"י הכהן קוק שליט"א ראש ישיבת מרכז הרב ואמרתי לו שהשלטון הישראלי לא נהג כהלכה שהשאיר את הר הבית לשלטון הערבי. על פי ההלכה היו חייבים לנעול לחלוטין שערי הר הבית בכל רוחותיו ולא לתת רשות שיכנסו בו ערלים וטמאים. כשם שגזרנו על עצמנו, על כל היהודים, לא לעלות על הר הבית מצד הדין עד שיגיע הזמן ונבנה בית הבחירה, כן עלינו, על עם ישראל, מוטלת חובה זו לאסור על העולם לבזות ולחלל את המקום המקודש ביותר בכל כדור הארץ מיום שנברא העולם. לו היינו עושים כן, לו היינו מבינים ערך ניצחון ישראל בגאולה השלמה של ישראל ודאי היינו מתנהגים אחרת, והיו הדברים מתגלגלים ומתפתחים לטובת ישועת ישראל המהירה בדורנו, אנו החמצנו הזדמנות שההשגחה הפקידה בידינו ולא נענינו לה.¹¹

הרב חיים דוד הלוי (תרפ"ד-תשנ"ח),

רבה של ת"א וחבר מועצת הרה"ר לישראל

...ועתה קרוב לשנתיים אחרי שחרור הר הבית משלטון זר, ברור לנו למעלה מכל ספק שהוחמצה שעת כושר גדולה מאד ולא נקבעו עובדות מדיניות מיד לאחר הכיבוש, לו הוקם בית כנסת בשטח הר הבית המותר בכניסה לטמאי מתים והותרה הכניסה אליו בהתאם למגבלות ההלכתיות הנ"ל, היינו קובעים בכך יתד נאמן לזכותו של עם ישראל על המקום שהוא קידשו לראשונה בעקדת יצחק אבי האומה, בכיבושו הצבאי מידי כנען, ברכישתו בכסף מלא ע"י דוד מלך ישראל מידי ארונה היבوسی אשר החזיק בהר כרכוש פרטי למרות הכיבוש, עפ"י הכלל הבינלאומי שאין כיבוש מפקיע זכות הפרט ובבנית בית המקדש ע"י בנו שלמה מלך ישראל. אך עתה בעקבות המחדל המחריד אותו גלינו בשנתיים הראשונות לאחר הכיבוש הותרנו את המקום הקדוש לפחות בשלב זה עד מתי? בשליטתה הבלעדית של דת אחרת שקידשה את המקום אחרי חורבן בית מקדשנו, לא נותר לנו למרבית צערנו הגדול אלא להוסיף ולהתפלל בתפילת המוסף מקרב לב כואב "מפני חטאינו גלינו מארצנו

ונתרחקנו מעל אדמתנו ואין אנו יכולים לעלות וליראות ולהשתחוות לפניך בבית בחירתך, בנוה הדרך, בבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו מפני שנשתלחה במקדשך".¹²

מדברי הרבי מליובאוויטש, רבי מנחם מנדל שניאורסון (תרט"ב-תשנ"ד)

העדר 'תכנית מגירה' הובילה למשגים גדולים

האדמו"ר מליובאוויטש, רבי מנחם מנדל שניאורסון, ביקר את הססנותה של ממשלת ישראל במלחמת ששת הימים ואת התמהמהותה בשחרור ירושלים. הוא תלה בכך את העובדה שבקרב על שחרור ירושלים נפלו יותר חללים מאשר בשאר החזיתות.

ואלו דבריו: "כיצד דבר זה קרה, על פי טבע, כאשר צריך היה להיות בדיוק ההיפך? לא קיבלתי על כך כל תשובה, אבל אני הרי עקשן, ובעקשנותי הצלחתי לברר שהסיבה שכך אירע, הייתה בגלל שכאשר נתנו פקודה על כיבוש כל המקומות, הייתה הפקודה על ירושלים העתיקה – שלא לכבוש אותה בכלל! מצב זה נמשך כמה ימים וכאשר שאלו מדוע לא נכנסים לשם – הייתה התשובה כי ישנם מהלכים פוליטיים... לאחר מכן כאשר פרצו דרך "שער מנדלבאום" – היו מוכרחים לעצור מפני שלא היו בידיהם כל תכניות כיצד לכבוש את המקום...

הרבי מחה על כך נמרצות: "הסדר בכל צבא ומדינה הוא, אשר בזמן של מנוחה מכינים תכניות לכל צרה שלא תבוא, שאם תהיה פעם מלחמה יידעו כבר כיצד לכבוש וכו'. והואיל ואת תכניות אלו, בזמן של מנוחה, מכינים באמצעות גנרלים שהם מומחים בתכסיסי מלחמה ועושים זאת מתוך מנוחת הגוף ומנוחת הנפש, במקום בטוח עם ישוב הדעת וכו', נעשות התכניות כפי שצריך להיות. במילא ישנו לוח זמנים לאימונים כיצד לכבוש את השטח, והתכניות מדויקות ביותר, שישנה כאן גבעה, היכן נמצא העמק, שישנם כאן סלעים והיכן ישנו נחל וכו'. ולפי התכניות הללו מובילים לאחר מכן את המלחמה. בנוגע לכל המקומות הייתה הוראה לאנשי הצבא שיכינו תכניות וכו', מה שאין כן בנוגע לירושלים העתיקה לא הייתה כל הוראה שיכינו תכנית, ועל כן לא הייתה בידיהם תכנית... הם אמרו שירושלים היא עיר הבירה ואשר לא צריכים להגיע להסכמה שלהם, זוהי "קרית חנה דוד" (ישעיה כט, ד), אז איך זה קרה שבכדי להגיע לתעלת סואץ הכינו תכנית ולכיבוש ירושלים לא הכינו כל תכנית?! וכל תשובה על שאלתי זו לא הגיעה, משום שהתשובה לכך כה פשוטה היא שלא צריך בכלל להשיב עליה; הם לא חשבו בכלל לכבוש את ירושלים העתיקה, ובגלל זה לא התפנו בכלל לעשות תכנית. מדוע לא חשבו כלל לכבוש את ירושלים העתיקה? הביאור בזה הוא מכיוון שישנם יהודים שנמצאים בגלות..."¹³

אי מתן צביון יהודי ראוי לירושלים המשוחררת

כמו כן, הרבי ציפה ממשלת ישראל לפעול ביתר שאת ל'יהוד' העיר העתיקה וסביבותיה ומחה על אזלת היד שהנהיגה כלפי הערבים. וכך כתב הרבי כחצי שנה לאחר המלחמה, במענה למכתב של אלוף א. שרון:

"...לצער, אינני מסכים עימו אשר ההזזה בתגובת הציבור בארצנו הקדושה תשפיע לשנות העמדה של החוגים הקובעים בזה. וכפי הידיעות שלי – ממקורים שעד עתה היו נאמנים – אין כל שינוי בנוגע לפועל בדעת החוגים האמורים, והלוואי ותפעול ההזזה בדעת הציבור לשנות על כל פנים העמדה הבלתי רשמית אבל המתגשמת בפועל בשמירת צביונה הערבי של ירושלים העתיקה (בהסברה שצריך לשמור על הסטאטוס-קוו, כפי שהיה ציורו של חלק זה של העיר בעת כיבושה בשנה העברה, שהרי זהו נגד "הצדק והיושר" וכו' לנצל את הכיבוש לכפות משהו על התושבים שנמצאו בה בעת הכיבוש). ומובנות התוצאות מעמדה זו בנוגע לפועל ועד למעשה יום-יום, ובפרט שלדעתם יוצאים ידי חובת הציבור היהודי על ידי שיושבו גם מאחינו בני ישראל בסביבות חלק העיר האמור. (ומוסיף: מובן, שכותב אני זה למר באופן בלתי רשמי ובאופן אישי, כי אין זה מענייני – לדבר בגנותם של בני ישראל, ובפרט כאלו אשר בידם לפעול גדולות ונצורות בעניינים האמורים לעיל ואין עושים בזה מטעמים שונים ומשונים, ואדרבה, מובן גם כן שאין כוונת מכתבי זה להאשים את מישהו, ומה תועלת בהאשמה זו, כי אם להביע צערי על כל פנים בכתב למר ולאלה אשר לפי הבנתו תהיה תועלת להודיע להם מתוכן שורותיי אלו).¹⁴

♦

הרבי חזר על הדברים הללו גם ביחס לגמגום הממשלתי ביחס לחידוש הישוב היהודי בחברון, וכך כתב: "עד עתה לא קיבלתי ביאור, על כל פנים קצת ביאור, מה היה ההכרח להחליט בפומבי בישיבת הממשלה ולפרסמה וכולי כשדובר ע"ד חברון, אשר ירשו בעוד זמן בנין דירות בשטח הסמוך לחברון; במלים אחרות הכרזה בשם כל העם היושב בציון אשר בחברון עצמה אסורה דירת בן ישראל! ומובן הטעם – כי שייכת היא לאלה היושבים בה עתה, ובסגנון התנכ"י "רצחת וגם ירשת", שהרי על ידי רציחה כפשוטה גורשו בני ישראל מעיר האבות. וה"נחמה" שבהחלטה האמורה, כפי שהביאו לי הבשורה ע"ד הנצחון הגדול בהחלטה זו, שהחליטו סוף סוף ליישב יהודים מחוץ לחברון, הרי מלכתחילה ידעו שגם בזה זקוקים יהיו לקבל אישור מכמה מעצמות, ובעיקר מוואשינגטון והסטייט דפארטמנט (משרד החוץ), אשר מנהגו הוא שכל הוויתורים מצד ישראל מתקבלים תכף ומיד ואין שייך בזה חזרה וחרטה, מה שאין כן תביעות ישראל דנים בהן בשקו"ט ארוכה וכו' וכו'. והרי יכלו לעשות זה בחשאי – וכמו בירושלים – ולא לקבוע ולפרסם האיסור שבחברון ומטעם כל

השרים! שאלתי שאלה האמורה לפני כמה וכמה שבועות, וכנ"ל עד עתה לא קבלתי שום הסברה. ואין להאריך בדבר המצער.¹⁵

♦

מחאה כנגד הכוונה לחלוקת ירושלים בין 'שלוש הדתות'

"...אף שכבר כתבתי, אבל מפני רציניות העניין אכפול עוד הפעם, שכדאי להזעיק דעת הציבור בעוד מועד שלא ימסרו את ירושלים עיר קודשנו לשתי הדתות וגם להבדיל וכו' וכו' לדת ישראל, כי אף שבאופן רשמי מצהירים שירושלים אינה בסוג הדיון, הרי לצערי הרב ולבשתנו החיפוש עתה הוא למצוא נוסח שלא ירעיש את דעת הציבור של בני ישראל בארץ הקודש, לכסות על המציאות שימסרו ירושלים העתיקה (כמובן מטעמי צדק ודימוקרטי' ויושר וכו') לשלושה בעלים. והלוואי שהרעש עתה יקדם פני הרעה בעוד מועד ולא יבוא הנ"ל ח"ו וח"ו לפועל אפילו לא תחת מסווה שיד השלושה שווה בזה, או שהמטרה תהי' משותפת וכיו"ב וכו'..."¹⁶

♦

מכתבו כנגד הכוונה להסגיר את הר-הבית לידי ממשלת ירדן

"אף על פי שבטוחני שעושה בלאו הכי, בוודאי יוסיף בפרסומת ספרו, והעיקר בהדגשה שאינו רק ענין שהיה נוגע אז, אלא שמזה הוכחה ברורה איך צריכה להיות הגישה עכשיו, ולהרעיש דעת הקהל, לשלול כל 'קא סלקא דעתך' שרוחשים בחוגים מסוימים שיהיה דגל ירדן מתנופף על מקום קדש הקודשים ושיהודים ימסרו אותו במו ידיהם, היו לא תהיה. ויהי רצון שהרעש האמור יפעל שלא יעשו מזה ענין מפלגתי וכו'. ואף על פי שבודאי יודע מזה, אבל לגודל חשיבות הענין אוסיף שהידיעה המבהילה הנ"ל כבר חדרה "לחלונות הגבוהים" ומן הצורך להשתדל בכל תוקף לבטל הדבר מעיקרא. בכבוד ובברכה מנחם מענדל

שניאורסאהן (יום ה' מנחם-אב, ה'תשל"ו).¹⁷

בליל ב' דחג הסוכות ה'תנש"א אמר הרבי: "ועורכים עכשיו שמחת בית השואבה במקום המקדש במקומות המותרים להיכנס שם, ואדרבה צריך להיכנס שם ולערוך שמחת בית השואבה בשלמות כפי שיהי' לעתיד לבוא".¹⁸

הסברת עמדתו בענין נמסרה ע"י הרב יצחק גינזבורג: "ברור הדבר, וכך אמר הרבי מליובאוויטש כמה וכמה פעמים, שגם היום ישנם מקומות בהר הבית אליהם מותר לעלות בטהרה. הרבי רצה מאד שיוכרע ע"י רבנים ידועי שם, גדולי הפוסקים שבדור, מהם התחומים המדויקים על הר הבית אליהם מותר לעלות, ושהעליה תתקיים בפועל בשמחה

רבה (וכמו שאמר פעם בנוגע לשמחת בית השואבה על הר הבית), על פי תנאי ההלכה ביחס לטהרה שיפסקו ע"י הרבנים".¹⁹

מדברי הרב שאר-ישוב כהן (תרפ"ח-תשע"ז),

רבה של חיפה וחבר מועצת הרבנות הראשית לישראל

אני חייב תשובה לשואלים רבים ששאלו ובצדק – מה יום מיומיים? שלושים ושלוש שנים חלפו מאז הודיע המפקד רב-אלוף מוטה גור ז"ל "הר הבית בידנו" – אך בפועל הוא נותר בשליטת הוואקף המוסלמי. מדוע להעלות דווקא עכשיו את הנושא? התשובה היא פשוטה! הסטטאוס-קוו בשטח הופר ומופר ע"י הוואקף, המנהל שם עבודת הרס וחפירות. לצערנו העמוק, הולך ומתקיים לעינינו ולמגינת לבנו, מימושן של נבואות הזעם של נביאי האמת והצדק, הנבואה של "ציון שדה תחרש" והנבואה "אדמתכם לנגדכם זרים אוכלים אותה ושממה כמהפכת זרים", בכל מה שנוגע לשטחים הפנימיים בהר-הבית. כל זה קורה למרות העובדה, כשבידי ישראל השלטון והריבונות על ההר, ולכן לכאורה, בידינו לשנות את המצב הקיים. האחריות נופלת גם עלינו רבני-ישראל, לתבוע מממשלת ישראל, לעשות כל מה שאפשר, על מנת להבטיח ריבונות ונוכחות יהודית מלאה בהר-הבית.

ההצעות שהעליתי לפני הרבנות הראשית, בדבר קביעת דיני האזורים השונים בהר על פי מעלות קדושתם – היו מבוססות על פסיקתו ההלכתית הברורה של גיסי המנוח מרן הגאון הרב שלמה גורן זצ"ל הרב הראשי לישראל (ה'תשל"ג-ה'תשמ"ג) כפי שנתבררה בהרחבה בספרו הגדול "הר הבית" שיצא לאור בשנת תשנ"ב. וכן על דבריו של מרן הגאון הראשון לציון הרב הראשי לישראל הרב מרדכי אליהו (ה'תשמ"ג-ה'תשנ"ג) כפי שנתפרסמו בזמנו ב"תחומין" כרך ג כתגובה למאמרו החשוב של הרב הגאון זלמן קורן שליט"א מחבר הספר "חצרות בית ד"ד". בזמן האחרון עסק בנושא הרב הגאון ר' ישראל אריאל שליט"א ראש מכון הקודש והמקדש בקונטרסו החשוב "בית ה' נלך – התפילה בחצרות בית ד"ד" שנתפרסם כנספח ל"סידור-המקדש", ועוד תלמידי-חכמים וחוקרים מובהקים. עלי להדגיש כי הגוף המוסמך לפסוק היא הרבנות הראשית – ואין אני אלא כדן לפני חכמים, בתקווה שיתקבלו דברי, ויוסקו המסקנות הראויות.²⁰

הרב מאיר מאזוז, ראש ישיבת 'כסא-רחמים', בני-ברק

"לכן אין ברירה, אם באנו להתלונן, נתלונן מהתחלה, כשמדינת ישראל מסרה את הבעלות על הר הבית לירדן. בשביל מה עשו את זה? למה עשה את זה? למה עשה את זה? זה שלנו! אם רצה לתת לירדן משהו, בסדר. גם תהיה שותפה. למסור את הבעלות לירדן? בשביל מה? טיפשות. בערות... היה שם שני דגלים, הורידו את הדגל של ישראל, ונתנו דגל של ירדן.

כשעשו את הדבר הזה, כתבו המכשפים בעיתונים, על הפעולה הזו שעשה רבין... וכתבו העיתונאים, פעולת ההסכם שעשה רבין יותר חשובה אפילו מהקמת מדינת ישראל. כתבו שבמאה האחרונה הדבר הכי חשוב שנעשה, שמסרנו לירדן את הכול... משוגעים. פשוט משוגעים. כמה שמחניפים להם, כך הם שונאים אותנו. בואו לא נחניף להם. מי שיפגע ביהודי, על המקום, סקול ייסקל, או ירה יירה. "אם בהמה אם איש לא יחיה", מי שיש לו שכל של בהמה ולא שכל של איש, לא יחיה. למה? ככה כתוב; "הבא להורגך השכם להורגו". הם כשאוכלים אחד את השני בסוריה, הגענו כבר ל-300,000 הרוגים, זה בסדר גמור. אף אחד לא אכפת לו. אבל אנחנו, נקבל מכות. אישה הולכת עם סכין תקוע בגב שלה, צועקת לערבים, והם אומרים מגיע לך. תמותי. תמותי. שותים קולה. יש דבר כזה במדינה אחרת? ואנשים עוד מאמינים שאפשר לעשות מדינה, להילחם בכל הכוח לתת מדינה פלסטינית. עכשיו כשאינן להם מדינה כמו שצריך תראה מה שהם עושים. תיתן להם מדינה? זה שיגעון. זה סיכון. הרב עובדיה בזמנו עשה את הסכמי אוסלו, אחר כך התחרט. כתב מכתב, אני חוזר בי. כתב מפורש. מברך יהודה ושומרון. ומשתמשים בשמו נגד דעתו"²¹.

5

לקט מדברי הרבנים הראשיים לישראל לדורותיהם בעניין סגירת הריהבית לכול

הרב הראשי לישראל, הרב שלמה גורן:

"...היות שראש הממשלה הצהיר שהמקומות הקדושים יהיו בפיקוח הרבנית הראשית, ומכיוון שכל הר הבית קדוש ליהודים, ולכן הוא בשליטת הרבנות, למרות שנבנו עליו מסגדים, והואיל ואסור להיכנס להר הבית, צריכה הרבנות לבקש מהצבא לסגור את הר הבית בפני הכול, הן יהודים והן נכרים. הדבר צריך להיעשות מיד – לפני שיבוטל העוצר בעיר העתיקה, ולפני שתיתנן כניסה חופשית. עתה הערבים נדהמים ממפלתם ותקוותם היא שישמרו על חייהם, והם לא ימחו על כך. עכשיו יש לקבוע את העובדות שישמשו אחר כך בסיס לסטאטוס-קוו, ועל ידי כך גם יפקיעו בעקיפין את שליטתם הבלעדית בהר. יתכן שבעוד כמה ימים לא יהיה אפשר לעשות מה שאפשר לעשות היום. אם הדבר יבוא מטעם הרבנות ולא מטעם הממשלה, זה יהיה עניין דתי של שמירת הקדושה, ולא עניין מדיני. הואיל והכניסה תיאסר גם ליהודים, לא יוכלו הערבים לראות בזה פגיעה בהם'... אם בכל זאת יחששו מהערבים, אפשר להתיר להם את הכניסה למסגדים הנחשבים בעיניהם ביותר – מסגד אל-אקצה, מסגד עומר (או חראם א-שריף), וגם לבניינים הנמצאים בקצה הצפוני

של רחבת הר הבית. רק לכיפת הסלע, שבאמצע הרחבה, אסור להם להיכנס, והרי אין כיפת הסלע מסגד, ואין היא נחשבת לחשובה בעיני הערבים.²² על עמדתו זאת, חזר הרב גורן, גם בחלוף עשרים ושמונה שנה: "המצב המביש הזה, שתחת שלטון ישראל אין ליהודי זכות תפילה על הר ה', אין להשלים איתו בשום פנים ואופן. הוויכוח היכן מותר לפי ההלכה לעלות על הר הבית והיכן אסור, אינו נוגע לממשלה... מקומות מקודשים אלו אינם רכושם הפרטי של הוואקף המוסלמי, שמאז ומעולם היו חבריו שורש פורה ראש ולענה ליהודים, בהסיתם מתוך המסגדים שבהר הבית לערוך טבח ביהודים... אילו היו סוגרים את הר הבית בפני יהודים ושאינם יהודים החרשתי, אבל לאפשר לערבים לעשות שם כבתוך שלהם, וליהודים לאסור לפתוח שם ספר תהלים ולשפוך שיח לפני בורא עולם, זוהי שערורייה דתית, היסטורית ומשפטית, הגובלת בחילול הקודש!"²³

הראשל"צ וראש מועצת חכמי התורה, הרב עובדיה יוסף:

בשור"ת 'יביע אומר' חלק חמישי (יורה-דעה סימן כו) ובספר 'חזון עובדיה' (תעניות עמוד תנד), דן בנושא ושיטתו בעקבות דברי הפוסקים, שאין אנו בקיאים בזמן הזה לדעת היכן הוא מקום המקדש בדיוק, וכפי שכתב: "ולכן אסור להיכנס גם בזמן הזה להר הבית אפילו לאחר טבילה במקלו ובאבק שעל רגליו וכו', וכן אסור להיכנס להר הבית דרך טיול בעלמא... והנה גם זה לא הותר אף לאחר שטבל אלא חוץ למקום העזרות והחיל, שמשום טומאת מת צריך להיזהר מאד ולהתרחק באופן שלא יכשל ויכנס למקום העזרות והחיל... ובאמת שקשה מאד לצמצם ולדעת את מקום העזרות והחיל, שאף שבשור"ת הרדב"ז כתב שאין ספק שהאבן הנקראת אלצכרא (כיפת הסלע) היא אבן השתיה... אבל במקום אחר כתבנו לפקפק על זה, כי מצאנו עוררים על כך. ואף שידוע לנו שהכותל המערבי הוא חומת הר הבית המערבית, ומשם לחומה המזרחית ת"ק אמה, מ"מ הרי אין ידוע לנו המרחק שבין הכותל המערבי לכותל בית קדשי הקודשים... ולכן בודאי שיש להתרחק ולהישמר שלא להיכנס להר הבית אפילו לאחר טבילה ולצורך כי יבואו ההמון לפרוץ ולהיכנס בטומאה לשטח העזרות והחיל, דילפי איניש מקלקלתא ולא מתקנתא. וכעת כבר נמנו וגזרו והסכימו כל גדולי הדור בכל מקום לגדור גדר ולהזהיר באזהרה חמורה לבל יהין שום אדם להיכנס לשטח הר הבית, עד כי יבוא שילה"..."

הרב עובדיה יוסף, התבטא מפורשות שאיסור הכניסה הגורף לכל שטח הר-הבית כיום, מקורו בתקנת הרבנות הראשית לישראל:

"אלה שקוראים את עצמם 'נאמני הר הבית', בשביל להתפלל מנחה איזה בעיות ומלחמות עושים שם, מה הדברים האלה? מה התועלת בזה? המסגד עומר יושב במקומו, הערבים

הטמאים, יימח שמם, במקומם, אם תתפלל מנחה שם או לא תתפלל זה העיקר? עושים מזה עסק גדול, והאמת היא כמו שאמרנו, וכי אתה יכול לראות שאנשים יכנסו ונשים לא יכנסו? יצעקו, 'מה אתה עושה אפליה, גזעני, איפה שיוון זכויות?' וכי כל אשה תשאל אותה האם את נדה, זבה? מי יכול לשאול שאלות כאלה? בחורה רווקה היא נדה. לא תוכל להיות טהורה אלא ביום טבילתה', ויעבור עליה הערב, למחר היא טהורה. וכי כל אשה תביא פתק מהבלנית שטבלה? לכן, היו מוכרחים לא להפלות בין איש לאשה, ועשו הרבנות תקנה משנים קדמוניות, 'שום איש ואשה לא יכנסו להר הבית'.²⁴

הרב הראשי לישראל וראש ישיבת 'מרכז הרב', הרב אברהם שפירא:

"אסור ליהודי או גוי לעלות להר בגלל קדושתו... עד לביאת המשיח".²⁵
 "...עם כל זאת יש לנו ליזהר במורא מקדש. הכיסופים לבנין הבית הם רצויים ואמתיים, אך אסור לנו לפרוץ גדרי הלכה כדי לבטא אותם כיסופים. כבר פסקו כי איננו רשאים כיום להיכנס למקדש כשאנו טמאי מתים, ואין אפשרות מבחינת הדין להקריב שם קרבנות עד כי יבוא מורה צדק, ואין אהבה סותרת שורת ההלכה.²⁶
 "ירושלים מקודשת מכל ארץ ישראל, ובתוככי ירושלים, הר הבית מקודש יותר, ואסור לטמאים להיכנס לתוכה. ופשוט וברור, כי ע"פ ההלכה אסור להיכנס לתחומי הר הבית, ולא מפני שאין המקום ברשותנו, אלא מפאת הציווי הגדול והעמוק של "מורא מקדש", "לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שציוה על כך", וכך הורה מרן הרב זצ"ל לחזור על היסוד הזה. וכך הוחלט מאז מקדם ע"י גדולי ישראל, והרבנות הראשית לישראל. ופלא, האין מעודדים יהודים לעלות להר הבית. אל לנו לשנות כי הוא זה בענין הלכה זה ממה שנהגו בכל הדורות בנוגע לשמירת קדושת המקום. וכשם שקיבלו שכר על הדרישה, כן יקבלו שכר על הפרישה! [כשהביאו לרב צבי יהודה ספר שחובר בשעתו, על היתר כניסה להר הבית, במקומות מסוימים, אמר להם: נאך אשטיקלע כרת... נאך אשטיקלע כרת...].²⁷

קריאה לרבנות הראשית בארץ ישראל - הרב מרדכי אליהו:

בית קדשנו ותפארתנו אשר הללך אבותינו היה לשרפת אש, וכל מחמדינו היה לחרבה. ומקום המקדש המקודש אשר קדושתו לא פקעה ממנו, נהיה למקום פריצים משוקץ ומתועב, נהפך למרמס ברגל תועבה ע"י חילול המקום בכניסת זרים לתוכו וכניסת יהודים שלא כדין. וע"כ כדי לגדור גדר, צריך שתצא קריאה ממעלת כת"ר ולעומד בראשה שהמקום הוא קודש לישראל והכניסה אליו אסורה ללא שום הבדל וגזע - אלא בהסכמת ובהרשאת ובהגבלת הרבנות הראשית לישראל. וכן להגביל את העם ולקדשו שידע ערך המקום וכיצד ועד היכן מותר.

רצוי לחשוב על בנין בית כנסת במקום המותר לכל הדעות כדי שיתאספו בו ראשי עם ועדה בתפילה ותחינה כמו שהיה בזמן הרמב"ם. ויבורכו העושים והמעשים, ויהי רצון שנראה בית מקדש על מקומו בנוי ומשוכלל, אכיל"ר. בהוקרה: מרדכי אליהו.

♦

מכתב הראשל"צ הרב מרדכי אליהו:

לכבוד ידידי הרב המובהק וכו' הרה"ג ר' זלמן מ. קורן שליט"א, ר"מ בקרית ארבע היא חברון ומחבר ספר חצרות בית ה'. קבלתי בתודה את מכתב כת"ר מיום ה' לסדר "לשכנו תדרשו ובאת שמה" תשו"ח ועמו הסליחה על איחור התשובה שנעשה מזמן גרמא. עיינתי בדברי כת"ר אשר הסביר בצורה מפורטת ורחבה כדרכו בקודש, העיר והאיר עיני חכמים בסוגיא סבוכה זו, תחם תחומין וגדר גדרות במקום המקדש, ותרגמם הלכה למעשה, ויפה כתב ויפה ערך וטוב הנהיר.

אולם אני על משמרתי אעמודה, היינו אנו רואים בעין כיצד שועלים הלכו בו, כיצד מקום שנאמר בו והזר הקרב יומת הולכים בו זרים ומחללים אותו, וכבר חז"ל גזרו על כל העכו"ם כזבים ואסורה להם הכניסה למקום הקודש והמקדש ועוד מקומות שמותר לישראל טהור להיכנס ואפי' בזמן הזה, וע"כ חובה קדושה מוטלת על מי שבידו למנוע מצב עגום זה ואפי' ע"י פרסום הענין שהם עוברים על איסור ואין לחשוש ממה שיאמרו.

אודות כניסת ישראל עם הגבלות מסוימות כמו שכת"ר מציע זה טוב ויפה אם תהא לנו שליטה מוחלטת על המקום ועל הבאים ובכלל בני ברית, אולם לפי המצב הנוכחי חוזר אני כל הכתוב לענ"ד על הצעתי והיא לבנות בית כנסת ומקום לתורה ולתפילה בשטח שמותר להיכנס אליו והכניסה והיציאה תהא מבוקרת שאין אפשרות ללכת יותר ממקום המותר, ובזה אנו לא גורמים לאחרים לדרוך על מקום אדמת קודש... בברכה והוקרה מרדכי אליהו²⁸

♦

הראשל"צ הרב מרדכי אליהו - קדושת ירושלים ושלמותה:

"אנשי ברק (רה"מ לשעבר, אהוד ברק) הגיעו ללשכתי וניסו לברר איזה קדושה יש באבר-דיס. למדו לומר את צמד המילים: "אין קדושה", אבל בכל מקום יש קדושה, בירושלים ומסיבב לה! ברובע המוסלמי, בין החומות, בכל מקום. הכול שלנו. אסור לקחת את מה שהקב"ה נתן לנו בנסים ובמלחמות בהן ניצחנו, ולהעביר לידיים נוכריות. והכי מצער אותי שירושלים העיר שמחברת את כל עם ישראל במשך השנים, הפכה עכשיו לסלע מחלוקת.

בהר הבית שם הייתה העקדה, שם התפללו אברהם, יצחק ויעקב. הערבים מגיעים בהמוניהם להר הבית כדי להפגין בעלות, לא כדי להתפלל. ליהודים אסור לעלות להר בשל קדושת המקום. גם לגויים אסור לדרוך בהר הבית, ככתוב: "והזר הקרב יומת". אז באים ונותנים את ההר לזרים?! אמרתי שאסור לעלות להר הבית, אבל אפשר להקים בית כנסת גדול, גבוה מהמסגדים ששם, באזור שער הרחמים, סמוך לחומות.²⁹

על המעפילים בהר – תשובה מאת הראשל"צ הרב אליהו בקשי דורון:

מאז הרחיב ה' לנו ושחררה ירושלים, בשערי הר הבית ניצב שלט מטעם הרבנות, המודיע על הלכות הר הבית ומזהיר מעלות בהר מפני קדושתו, הוראה זו שנהגו בה מדורי דורות נקבעה ע"י הרבנות הראשית מאז שחרור הר הבית, והסכימו עמה רוב הרבנים וגדולי ההלכה בדורנו.

עם כיבוש העיר נדונה ביתר שאת ובהרחבה סוגיית הר הבית וקדושתו, נתפרסמו מאמרים בספרי ההלכה, נערכו מדידות ונשמעו דעות שונות ונתפרסמה חוות דעת ע"י כמה רבנים שבחלק מסויים בהר, מותרת הכניסה לאחר טבילה וטהרה כראוי. על סמך דעה זו, יהודי שנכספה וגם כלתה נפשו לחצרות בית ה' נכנסו מדי פעם להתפלל בשטח המותר בהר הבית, לאור היתר זה אוהבי ציון וירושלים, המבקשים לחונן את עפרה, שאינם מסוגלים לחיות עם הגזרה שהר ציון שמים וזרים מהלכים בו, תובעים לעלות בהר, ועושים זאת בכח הזכות ובזכות הכח, ומדי פעם עדים אנו לניסיונות לעלות בהר, ולמאבקים שאינם מוסיפים כבוד לירושלים למקדש ולאחדות ישראל.

הרבנות הראשית ורוב גדולי ישראל, כחכמים הרואים את הנולד, לא הסכימו להיכנס לפרצה דחוקה ולהתיר הכניסה להר הבית, משום מורא מקדש. לא הסכימו עם הדעה שיש מקום להתיר הכניסה בשולי ההר ע"י טהרה כראוי, בדור זה שקלות הדעת אינה יודעת גבולות, רוב הציבור לא יבחין בין התחומים, לא יקפיד על הטהרה, וכל קולא בכניסה להר באזור מסוים תהא מכשלה לרבים באיסור שלדעת ראשונים יש בו כרת, על כן קבעו חכמי הדור לעשות משמרת לשמירת המקדש, ונקבעה ההלכה כפי שנהגו שאין להיכנס בימינו לכל שטח הר הבית מפני קדושתו.

לאחרונה, עקב התמורות המדיניות והדיונים המעשיים על השלום, כשנשמעו קולות שגם הר הבית על אבן מקח, כשזה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי, השואלים בשלומה של ירושלים דואגים ומבקשים שלא לחשות למען ציון, וגברו הקולות של המבקשים לעלות בהר ולהתפלל בו, וזאת כדי להחזיקו לא רק מבחינה צבאית ולהוכיח בעלותנו במקום. הבקשה צוברת תאוצה עד כדי שנשמעים תביעות והבטחות מגורמים פוליטיים לאפשר התפילה בהר הבית ליהודים, משלחת מכובדת של בני ציון יקרים בני תורה המודאגים מהקולות

הנשמעים על שליטה במקומות הקדושים פנו לרבנות הראשית, לשקול שנית את הפסיקה האוסרת את הכניסה להר הבית ליהודים, לאור המצב החדש, לדבריהם הלכה זו מצלמת מצב שהר הבית כולו בחזקת הנוכרים, העושים בו שימוש כמקום קדוש, כראיה לדבריהם ציטטו מאמרים שנתפרסמו בנידון כאילו הרבנות בפסיקתה מוותרת מראש על האחיזה בהר הבית, והשאלה היא אם נכון למצוא הפתח, לדון שנית אם יש מקום להתיר הכניסה על מנת ליצור עובדות של נוכחות יהודית בהר כמקום קדוש.

מבלי להיכנס לשאלה ההלכתית, אם יש מקום להקל הכניסה להר באזור מסוים, ואם נכון להסתכן ולהתיר בשעה שברור שההיתר יגרום מכשול לרבים שלא יבחינו בגבולות, נראה לי שדווקא השיקול החדש שנראה כהכרחי לצורך שעה, בטעות יסודו, דווקא היום לאור הנסיבות והדיונים יש להידבק בהלכה שהר הבית כולו קדוש לנו מכל, ואסור לנו ולאחרים להיכנס בו מכוח קדושתו, האחיזה בשטח מסוים ע"י כניסת יהודים לתפילה תגביר את האפשרות לחלוקה של ההר לפי השימוש בו, ותביא בעקיפין למצב שהחלק הגדול והקדוש יותר של ההר יהיה לא בחזקתנו ולא בבעלותנו.

ההלכה שאין להיכנס להר הבית יש בה דרגות שונות על פי דרגות הקדושה כמבואר במשנה וברמב"ם, בקודש הקודשים אסורה הכניסה לכל אדם לעולם, מלבד הכהן הגדול הנכנס ביום הכיפורים לפני ולפנים. וגם הוא לא בא בכל עת אל הקודש רק בזאת יבוא במסגרת עבודתו בקדושה ובטהרה ביום הכיפורים. בשטח המוגדר כקודש, אסורה הכניסה לזרים ורק כוהנים בעבודתם נכנסים לצורך עבודת המקדש בקדושה ובטהרה והזר הקרב יומת. בשטח העזרה המכונה עזרת ישראל מותרת הכניסה רק לטהורים לצורך העבודה כשמורא מקדש עליהם. קדושת הבית וההר נוהגת לדורות גם כשחרב הבית, וגם כיום שאין אנחנו יכולים לעלות ולהיראות, חל איסור הכניסה למקדש וחייבים אנו בכתוב "ואת מקדשי תיראו", בזמן שבית המקדש היה קיים מצווים על שמירת המקדש וקדושתו, ומשמרות של שבט בני לוי הקיפו המקום במשמר של כבוד ושמירה מפני הטומאה וכניסת זרים, אין חולק שברוב שטח הר הבית, בקודש הקודשים ובקודש, אין כל היתר כניסה ליהודים, כך שגם אם נדון ונפסוק הלכה כדעת המתירים, תותר הכניסה לתפילה בהר הבית ליהודים רק בשטח מצומצם בשולי ההר, ואם בכך נפגין נוכחותנו ואחיזתנו תהא בכך הכרה ח"ו או הסכמה בשתיקה שברוב ההר ובמקום המקדש ממש, השימוש שנעשה ע"י הנוכרים תהא בו חזקה, כדרך שאנו מבקשים לאחוז בו. יש המבקשים להקים בשטח המותר לדבריהם בית כנסת שיקבע ויסמל את אחיזתנו במקום, שיוכיח שהמקום קדוש ליהודים, באם יבוצע הדבר בהכרח בית הכנסת יהיה קטן בשולי ההר, כשמולו ניצב בקודש פנימה המסגד הגדול והגבוה ממנו. השימוש בבית הכנסת יהיה מוגבל מחמת דיני הטהרה, ורוב החרדים לדבר ה' ומחמירים במורא

מקדש לא יכנסו בו. בושה תכסה פנינו אם זה יהיה סמל אחיזתנו בהר, אל מול אחיזתם ברוב השטח הבנוי והמשמש ע"י ידם לתפילות המוניות.

על כן נראה שדווקא בעת הזאת, לאור הנתונים, יש להקפיד על מצוות מורא מקדש ולהדגיש שדווקא בכך שאנו מנועים מלהיכנס להר, ההר קדוש לנו כבבת עינינו ויקר לנו מכל, ובעלותנו עליו כמקום הקדוש ביותר לעם ישראל, אינה מתבטאת בשימוש של תפילה כבית כנסת, אלא כמקום ששם צוה ה' את הברכה וזה שער השמים, כשם שאין אדם נוגע בבבת עינו מחמת הרגישות והזהירות, כך נצטוונו שאל נבוא בכל עת אל הקודש, וזה יחסנו וזכותנו על הר הבית, כל זלזול ח"ו בדין מורא מקדש ושמירת המקדש לעת כזאת מחליש למעשה את כוחנו ותקוותנו על מקום המקדש גם כלפי שמים וגם לעיני הבריות, הלחימה על ההר על ידי העפלה לא נכונה בשוליו, יש בה לא רק זלזול בהר שיועד לא לבית כנסת אלא לבית מקדש, לא רק פגיעה בהוראתה וסמכותה של הרבנות הראשית, וברבנים הרבים שפסקו כך להלכה, יש בה ניהול מאבק בדרך לא נכונה, שתביא ח"ו לחלוקת ההר על פי השימוש במקומות הקדושים למעשה, שבו ודאי דינו על התחוננה, מי ייתן והיה בכוחנו לקיים את מצוות שמירת המקדש, וחיילי ישראל היו עומדים כבני לוי סביב כל ההר כמשמר כבוד המעיד על קדושתו. לפי שזו תפארת גדולתו, לא הכניסה ההמונית והשימוש בו קובעים את הקדושה, אלא דווקא יחודו של ההר ומגבלותיו.

ניתן להבין את הדאגה והרצון העז לראות בתפארת ציון וירושלים, ועל כך מתפללים אנו בכל יום ומחכים לגאולה בבנין ציון, אולם הציפייה לגאולה אינה צריכה להביא לדחיקת הקץ, הרעבון הרוחני לקדושת ההר אינה צריכה להיפך לבולמוס בו כל הדרכים כשרות, ויש בהם להשקיט את הרעב, גם אם למעשה מזיקים הם, דווקא לעת הזאת יש לנהוג בתבונה וסוף מעשה במחשבה תחילה. והי רצון שישמעו תפילותינו שיבנה הבית כבתחילה, ויכונן המקדש על מכוננו ונראה בבנינו ונשמח בתיקונו, ובתיקונו של עולם.³⁰

הרב הראשי לישראל ורבה של ת"א הרב ישראל מאיר לאו:

מסקנה: עכ"פ מבואר דמלבד מצות מורא מקדש ומצות שילוח טמאים שמוטלות עלינו בזמן הזה, קיימת חובת שמירה על מורא מקדש, שלדעת האבני נזר נוהגת בזמן הזה. ועל כן בודאי שאין לעודד שיבואו גויים באופן שידוע בודאי שיבואו לבקר בהר הבית. וכשאין ידוע אם דעתם בעת שבאים לארץ, לבקר בהר הבית, אין איסור להביאם לבקר בארץ ישראל.³¹

הרב הראשי לישראל, הרב דוד לאו – מחבר ספר 'משכיל לדוד':

"אסור אפילו לגויים להיכנס להר, אך זה שאין לנו את היכולת לקיים את המצווה כלפי גויים, זה לא אומר שאנו לא צריכים לקיים את המצווה בעצמנו. הר הבית הוא לא מקום לטיולים"³².

6**מי יעלה בהר ה'****מדברי הרב שאר'ישוב כהן****ראב"ד חיפה**

נושא הר הבית הוא שורש האמונה, שורש הכיסופים, ואולי גם שורש המרי. זהו לבו של המאבק בין היהודים לערבים בארץ ישראל. מאז שנת תר"פ אנחנו עומדים באותו מאבק. בכל תפילת מוסף של ראש חודש או של חגים אנחנו אומרים – 'מפני חטאינו גלינו מארצנו... ואין אנחנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחוות לפניך'. היום אנחנו בארץ, ויש באפשרותנו לעלות ולראות, אלא שאין מניחים בידינו. אולי אפשר לומר כי לא עלה על דעתם של חכמי ישראל, שיהיה מצב שבו עם ישראל חוזר לארץ ושולט בה – ולא מוכן, ולא יכול לעלות ולראות. משום כך תיקנו חכמים תפילה בלשון זו. הדברים נוגעים לשורש שאלות ההלכה שבעניין זה...

הצורך בשינוי פנימי

נשאלת השאלה, לאחר שגדולי ישראל עמלו ליישב את הבעיות ההלכתיות וכיום "הר-הבית בידינו" ויש אפשרות לקבוע תחומים ולציין גבולות של רמות הקדושה, השאלה היא – אם כל כך טוב, מדוע כל כך רע? מדוע נרתעים גדולי הפוסקים, ואף אנחנו הרבנים, חברי מועצת הרבנות הראשית, מלדון למעשה בשאלה זו, ורק שלושה גדולי תורה, ואיתם ועד רבני יש"ע, הגאונים הרב דב ליאור, הרב נחום רבינוביץ, והרב זלמן מלמד, העזו לצאת בקול קורא גלוי בענין זה.

לולי דמסתפינא הייתי אומר, כי לי נראה, שהטעם האמתי הוא הפחד שלנו מפני השינוי העצום של כל הווייתנו הדתית, שמחייב את חכמי ישראל לדון מחדש בכל ניסוחי התפילה שלנו. עובדה היא כי במשך דורות, בנינו את כל ההויה הדתית שלנו על הגלות, על התפילה

1. יום עיון בנושא זיקתנו להר הבית (נערך בתשס"א).

לחזרה לירושלים ולארץ ישראל. פתאום השתנה המצב, ואנחנו יכולים להגיע לשם, אך אין לנו כוח לעמוד בהיכל המלך! אנו פשוט לא מסוגלים לעשות את השינוי ההכרחי, הן בתפילה והן בתודעה – עדיין איננו מוכנים לכך. כפי שלגבי העלייה לארץ ישראל היינו זקוקים לתלמידי הגאון מווילנא ולתלמידי הבעל שם טוב שישנו את הגישה הגלותית – שכביכול צריכים לחכות למלך המשיח שיבוא ויקח אותנו לארץ ישראל, ויחייבו את העלייה לארץ-ישראל שתקרב את הגאולה, כך צריכים אנו שינוי פנימי בנוגע להר הבית.

רובנו ככולנו נמצאים במצב בו אנו עדיין לא מוכנים למהפך הנפשי והרוחני הזה, מהפך שיאפשר לנו גישה דתית אחרת. אלפי שנים התפללנו על דבר מסוים, וכשסוף סוף נענו תפילותינו – קשה לנו להפנים את השינוי ולהתאים את עצמנו אליו. על ידי זה הנצחנו את המצב של ההשפלה והגלות, המסומל יותר מכל על ידי תפילתנו רק בכותל המערבי – ליד מקום המקדש, ולא בתוכו, או לפחות על ידו, בהר-הבית.

נראה שהפך הפסיכולוגי הזה מרתיע רבים, כולל רבים מאתנו הרבנים, מלשנות את הנוסח ואת המסורת, וללכת להתפלל קוממיות בהר הבית. הכותל המערבי מסמל אמנם את המקום שלא זזה שכינה ממנו, אך הוא מסמל גם את ההשפלה, את המצב של הגלות, בו לא נכנסים להר הבית, הכותל הוא הכותל המקודש בבכי ובדמעות ישראל בכל הדורות. היום אנו באים אליו בשמחה ובראש מורם, אך עדיין השמחה אינה שלמה, כי אנו נצמדים אליו מבחוץ ולא מבפנים.

המצב הבלתי נסבל בהר-הבית היום הוא שבמו ידינו מסרנו את הר-הבית והמקדש לוואקף המוסלמי. אנחנו הסגרנו בידיהם מרצון את הר הבית, כשהיה בידינו, מתוך הנחה שהמקום הוא מחוץ לתחום בשבילנו. מדוע אסרו אז גדולי ישראל את העלייה להר הבית? ננסה להסביר את המניע לאיסור זה, שאסרה בזמנו מועצת הרבנות הראשית לישראל, עד שבא מרן הרב גורן זצ"ל והתיר זאת כפי שיראה כל מעיין בספרו הגדול "הר-הבית". המועצה, גם כשהייתה בנשיאותו, לא חזרה ודנה בנושא; עד שלפני כארבע שנים, על פי בקשתו, דנה המועצה בדבר ומסרה את הנושא לוועדה, ולא הכריעה בדבר.

כפי שהסברנו, האיסור של כניסה למקום המקדש, שקיים גם בזמן הזה, לשיטת הרמב"ם, גובל באיסור כרת. לשם כך צריך למפות במדויק את המקום. כאמור, ישנן ארבע שיטות שונות בקביעת מקום המקדש, במרחק של כמה עשרות מטרים אחת מן השנייה. אף לגבי אבן השתייה נחלקו, האם האבן הנמצאת תחת כיפת הסלע היא אכן אבן השתייה. לכך יש להוסיף את דעת הרדב"ז, שטוען שהכותל המערבי איננו הכותל החיצוני של הר הבית, אלא כותל העזרה עצמה. אמנם רבה של ירושלים מרן הגאון הרב פרנק זצ"ל כותב וטוען, שהרדב"ז התכוון לכותל אחר, אך בפשטות נראה מתשובת הרדב"ז, שהוא נוטה לומר שזהו הכותל של החיל, מכיוון קודש הקודשים. אי אפשר להתעלם מכך.

שמחתי באומרים לי בית ה' נלך

היות וזהו המצב, רק פסיקה אמיצה תוכל להתמודד כאן עם שאלות קשות אלו. אמנם עלינו להודות, שום פוסק מוסמך שתבוא לפניו שאלה הגובלת באיסורי כרת, למשל בדיני נדה, לא יהסס מלהכריע בשאלה שתבוא לפניו, חוץ מבשאלת הר־הבית, משום שהפחד כל כך מושרש בנשמותינו, וגם זו "צרת גלות גדולה". הלא מסכת שלמה במשניות, מסכת מידות, עוסקת בעניין זה, ויחד עם הממצאים הארכיאולוגיים החדשים, ניתן להגיע לפסיקה. אך הדבר תובע גם הקמת חבר פוסקים גדול בתורה ויראת־שמים, שמקובל על כל החוגים, שיכריע בשאלות הללו, וגם תביעה ציבורית מפוסקי הדור לא להימנע מלהכריע בדבר.

כדאים הם מרנן הרדב"ז, הרב צבי פסח פרנק והרב יחיאל מיכל טיקוצ'ינסקי זיע"א לסמוך עליהם, כפי שכבר הראה מרן הרב שלמה גורן זצ"ל בספרו. אם נזכה, ניתן יהיה להכריע בין השיטות השונות. נזכיר, כי על פי דעת מרן הראשון לציון הרב מרדכי אליהו (שליט"א) זצ"ל, שנתפרסמה בזמנו ב'תחומין', ניתן אולי להקים בית כנסת באזור שער הרחמים. על פי שיטת הרב גורן זצ"ל, ניתן להתפלל בבניין המחכמה. הדבר ניתן לביצוע. נזכיר עוד כי דווקא אותו שטח שליד אורות שלמה, שאיננו מקום המקדש, ושלפי דעת הגרי"מ טיקוצ'ינסקי, ניתן למקם שם את בית הכנסת היהודי, נלקח כעת באופן בלתי חוקי על־ידי המוסלמים, כדי שיבנו עליו מסגד נוסף.

♦

עלי להדגיש שאיני מציע חלילה לבוא בריב ומלחמות עם המוסלמים המחזיקים בהר. אדרבה, כמו שראשוני הח'ליפים הרשו הקמת בית תפילה ליהודים בהר־הבית שהתקיים שם כארבע מאות שנה, כפי שהוכיחו זאת גדולי החוקרים וההיסטוריונים, המנוח פרופסור בן־ציון דינור ז"ל והמנוח פרופסור יחזקאל יהודה ז"ל, במאמריהם־מחקריהם שנתפרסמו ברבעון 'ציון' עוד בשנת תרפ"ט.

ברור, כי הרקע הפוליטי, הבעיה של היחסים בינינו לבין מדינות ערב וההנהגה המוסלמית מהווים רקע לשאלה רגישה זו. אותם מחקרים של פרופסור דינור ופרופסור יהודה

ז. הרב יחיאל מיכל טיקוצ'ינסקי זצ"ל כתב בספרו "עיר הקודש והמקדש" (חלק ה עמוד 9) לבנות בית כנסת ליהודים בהר הבית, וזה לשונו: גם בזמן שביהמ"ק היה קיים היו בתי תפילה לקהל הציבור הישראלי בהר הבית, כמוכח בסוכה (מא: - מג. נג.)... ולכשיהיה לנו הרשות והיכולת לבנות בית תפילה אשר כזה בהר הבית בטרם הופעת בן דוד - יש לנו מקום נרחב לבנייני תפילה: בדרום שיעור 250 אמה... באורך מזרח-מערב 500 אמה... בצפון 115 אמה... במזרח (עד החיל) 86 אמה על 500 דרום-צפון. במערב 100 אמה על 500 צפון-דרום [וע"ע בספר "קומו ונעלה", עמוד 168].

והיסטוריונים נוספים, המצביעים על כך שהמוסלמים איפשרו במשך מאות שנים ליהודים להתפלל על הר הבית, מציינים כי אדרבה, מייסדי האסלאם לא הקימו מסגד מעל כיפת הסלע, כדי שכאשר היהודים יחזרו לשם הם יוכלו להתפלל באותו מקום. הם הזמינו את רבני ירושלים להקים על הר הבית בית כנסת. אותו בית הכנסת היה קיים בזמן הרמב"ם, והוא כותב (בהקדמה לפירושו על מסכת ראש השנה ובאגרתו הנזכרת על ידי ר' אלעזר אזכרי בספר חרדים) – "ונכנסתי למקום הבית הגדול והקדוש והתפללתי בו". 'הבית הגדול והקדוש' הוא בכל המטבעות שטבעו חכמים בברכות, מקום אחד – הר הבית ובית המקדש. כלומר, אותו גדול הפוסקים, רבנו הרמב"ם, שהתנגד לכניסה בימינו למקום המקדש – נכנס לבית הכנסת ההוא והתפלל שם. לדעתי, ניתן להגיע להסכמה עם המוסלמים כדי להתפלל שם, ועלינו לתבוע זכות זו. כל זמן שלא נרים את הדגל הזה, אנחנו מסכנים את שליטתנו בהר הבית ובמקום המקדש.

שמחתי באומרים לי בית ה' נלך, ושם נעלה ונראה במהרה בימינו, ושם יתקיים במהרה חזון הנביא "והביאותים אל הר קדשי ושמחתם בבית תפילתי... כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים", אמון כן יהי רצון.³³

קריאה לבני ישראל

בס"ד, שבט ה' תש"מ, קריאה לבני ישראל.
רבנים נכבדים, הר הבית ששוחרר בישועת ה' במלחמת ששת הימים, עומד עדיין בשימונו כאילו שדבר לא קרה. ידועים דברי הרמב"ן בפירושו לתורה, שהקצף שהיה על ישראל בימי דוד המלך, משום שהעם לא התעורר לבנין בית המקדש. מי יודע אם הצרות המתרגשות ובאות על עם ישראל בדורנו לא נובעת מזה שאנו אדישים לנושא הר הבית. לכן, מן הראוי שרבני ישראל יתאגדו אגודה אחת לעורר הציבור לפעילות בנושא הר הבית והכנת הלבבות לבנין בית המקדש שכולנו מתפללים ונושאים עינינו שיבנה עוד בזמננו אנו. ובזכות התעוררות זו תבוא סייעתא דשמיא להחשת גאולתנו ופדותנו נפשנו בקרוב בימינו, אמן.

דב ליאור, חיים דרוקמן, מרדכי אליהו, שאר-ישוב כהן

7

מאבק באדישות למתרחש בהר הבית
הרב זלמן ברוך מלמד
ראש ישיבת בית־אל

הסיבות לאדישות ביחס להר הבית

מורי ורבותי הרבנים, קהל קדוש. אנו מתפללים על ירושלים כמה פעמים ביום: "ולירושלים עירך ברחמים תשוב", "ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים", "יהי רצון שיבנה בית המקדש במהרה בימינו", "רחם על ציון", "ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו", "ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו". אולם משום מה אין התפילה והזכרון שאנו מזכירים בכל יום, מעוררים את הציבור בכללותו לפעול פעולות מעשיות לחיזוק זכויותינו על הר הבית. יש כמובן מי שפועלים, אבל הרוב איננו יוצא למאבק לביטול הרושם כאילו הר הבית הינו מקום קדוש לזרים, חס וחלילה, ולביטול הרושם כאילו אין זה המקום הקדוש ביותר ליהודים. גם הציבור הדתי בכללותו מגלה אדישות לנוכח המתרחש בהר הבית. אנו צריכים להצביע על הסיבות הגורמות לאדישות זו, כדי לדעת כיצד יש להתגבר עליהן.

ישנן כמה סיבות לאדישות

א. התרגלנו. התרגלנו לחיות בלי בית המקדש. מה שקרה לעם ישראל בגלותו ביחס לארץ ישראל נכון גם ביחס להר הבית. גם כשהייתה אפשרות ליהודים לשוב לארצם, בדרך כלל לא עלו. גם כיום ישנן קהילות דתיות, חרדיות, בחוץ לארץ, שיש באפשרותן לעלות ואף על פי כן אין היהודים עולים. על זה כבר קובל ה'כוזרי' (ב, כד). מתרגלים למציאות של גלות ונראה כאילו כך אפשר לחיות. וזה כאמור גם מה שקורה בהר הבית. התרגלנו לתחליפים, לבית כנסת, "בתי מקדש מעט", לבתי מדרש, ואלו ממלאים את התוכן הרוחני שלנו, כביכול, במקום הבית הגדול והקדוש. תפילה והשתטחות על קברי צדיקים באים במקום הפנייה לבית המקדש. ויותר מכך, התרגלנו גם לבית המקדש הדמיוני, המופשט: לצפות לבית המקדש, והציפייה בעצמה ממלאה אותנו. זאת סיבה אחת יסודית ופשוטה הגורמת לאדישות.

ב. התרחקות מפנימיות התורה. מרן הרב זצ"ל ב'אורות' (ארץ ישראל, פרק ב) אומר: על ידי התרחקות מהכרת הרזים, באה ההכרה של קדושת ארץ ישראל בצורה מטושטשת. על ידי ההתנכרות אל סוד ה' נעשות הסגולות העליונות של עמק החיים האלוהיים לדברים טפלים שאינם נכנסים בעמק הנשמה, וממילא יחסר הכח היותר אדיר בנשמת האומה והיחיד,

והגלות מוצאת היא חן מצד עצמותה, כי למשיג רק את השטח הגלוי, לא יחסר שום דבר יסודי בחסרון הארץ והממלכה וכל תכני האומה בבניינה. כלומר, ההתרחקות מפנימיות התורה, מנשמת התורה, גורמת שמסתכלים על עבודת ה' במבט חיצוני ולא מכירים את שורש הדברים היותר פנימיים, היותר נשמתיים, הסגולתיים, לא מכירים בסגולת ארץ ישראל, לא בסגולת עם ישראל, וכמובן, לא בסגולת בית המקדש. ג. מהלכי הגאולה באים בתלבושת חול, בתלבושת חילונית. כאשר הקדושה האלוקית מוסתרת ואינה גלויה, מכהה הדבר מלראות משמעות של פעמי גאולה בציבור הדתי והחרדי, כאשר יש אנשים שחושבים שאם יש שלטון חילוני יהודי על הר הבית, אין לזה שום משמעות דתית.

ד. התרגלנו גם לעבודת ה' אישית, קהילתית, והמושג של עבודת ה' כלל-ישראלית נשכח. כל עניינו של בית המקדש הוא עבודת ה' כלל-ישראלית. כהן אחד מקריב קרבן תמיד אחד, וזאת עבודה של כלל-ישראל השקולה ואף עולה על כל התפילות של כלל-ישראל. "תפילות כנגד תמידין תקנום" (ברכות כו, ב). כל התפילות של כל ישראל, של כל יחיד ויחיד אינן שקולות כמו מעשה של כהן המקריב קרבן תמיד יחיד בבוקר וקרבן תמיד של בין הערביים. המושגים שלנו השתנו. בגלל הגלות, בגלל החורבן, איננו מבינים את הערך הגדול של עבודת ה' כלל-ישראלית. יש אנשים האומרים: אני מרגיש התרוממות גדולה יותר בתפילה בבית כנסת מסודר מתפילה בכותל המערבי, שכן שם ישנו אי-סדר, ישנו מנין כזה ומנין אחר, וכך אי-אפשר להתפלל בדבקות. יש גם אנשים שאינם יכולים להתפלל במניין. הם צריכים להתפלל ביחידות כדי להתרכז ולהתכוון בתפילתם. זהו חוסר הכרה מוחלט בכך שריבונו של עולם רוצה את עבודת כלל-ישראל. אתה לא עובד את עצמך. הלא ערכה של התפילה איננו נמדד בהרגשתך הטובה עם עצמך, הרי אתה לא מתפלל לעצמך, אתה מתפלל לריבונו של עולם. תעשה מה שריבונו של עולם רוצה. הקדוש ברוך הוא רוצה את התפילה, את העבודה, של רבים, של כלל-ישראל, והיא כמובן קיימת רק בבית המקדש. והיום, בכותל המערבי במקום הקרוב ביותר לבית המקדש. זה דבר יסודי ביותר שחושבני שגורם לעיכוב בפעילות למען עניינו של הר הבית.

ה. לא רוצים תחנות ביניים. ישנה איזו תחושה נפשית שאנשים אינם רוצים לעצור בתחנות ביניים. המגמה של בנין בית המקדש היא כל כך גדולה ושלמה, שאיננו מוכנים לוותר על המגמה הזאת בשלמותה ולומר שאנחנו מנסים היום למצוא אמצעי ביניים, כדוגמת ההצעה לבנות בית כנסת על הר הבית. זו היא מגמת ביניים שאיננה מספקת, אפילו שזה אמצעי המקרב למטרה הגדולה. ישנה תחושה עמוקה, הקיימת אצל רבים מאוד, כי מכיוון שאנו רוצים בית מקדש בנוי היום, כל תחנת ביניים נראית כעיכוב, ועל כן לא רוצים להסתפק

בפחות מהשלמות. לא רוצים לצמצם את החלום הגדול, את השאיפה הגדולה ולהסתפק בהצבת מטרת ביניים.

שמעתי פעם מהרב בר-שאול שהסביר את ההלכה שצריך להשאיר אמה על אמה בקיר הבית זכר לחורבן, ואסור לצבוע את האמה על אמה, אפילו בצבע שחור המביע סימן לאבלות (שולחן ערוך, אורח חיים תקס, א; ראה לבוש ומשנה ברורה שם). הוא ביאר שישנם שני מצבים שהאדם נמצא בהם לאחר שהתרחש לו אסון. המצב הראשוני הוא של הלם, הוא לא מסוגל לקבל את המציאות הזאת. לא מסוגל לחשוב מה לעשות עכשיו, איך לעשות, איך לחיות במצב החדש. לא מסוגל לקבל את האסון, את המציאות המרה. אחר-כך בא שלב שני שכבר מכירים במצב, כבר מתחילים לעשות ציוני זיכרון, זכר למה שהיה. אומר הרב בר שאול: אנחנו במצב הראשוני של החורבן. לא מתרגלים, אי-אפשר להתרגל, אי-אפשר לעשות סימן – שום דבר ביניים, שום תזכורת למה שהיה. והאמה על אמה צריכה להיות ללא סיד וללא טיח. צריך שיראה השבר, שיראה מצבנו השבור, שייראה ההרס. אנחנו נמצאים בשבר שלא מתרגלים אליו. אני חושב שגם זה אחד הגורמים המעכבים אנשים מלפעול – לא רוצים פתרונות ביניים שאינם מספקים.

ישנם אנשים שחושבים שהמקום הקדוש ביותר לנו עכשיו הוא הכותל המערבי. אנשי הממשלה חשבו כך עד שהעירו את אוזניהם. על סמך מה הם חשבו כך? על סמך ההתנהגות של הציבור הדתי שנוהר בהמוניו אל הכותל, כל דרישותיו הן תמיד סביב הכותל בלבד, אם כך כנראה שהכותל הוא המקום הקדוש ביותר לעם היהודי. שאלה כזו כבר נשאל הרדב"ז (שו"ת רדב"ז ב, תרמח). יהודי אחד שאולץ להיכנס בכוח לתוך הר הבית, עמד בין הכותל המערבי ובין קודש הקודשים ושאל את הרדב"ז לאיזה כיוון להתפלל, האם לכיוון קודש הקודשים או לכיוון הכותל, שהרי "שכינה לא זזה מכותל המערבי" (שמות רבה ב, ב), והבית הרי חרב וצריך להתפלל לצד השכינה, וכי יתפלל עם הגב לשכינה?! תשובת הרדב"ז היא שצריך כמובן להתפלל אל קודש הקודשים.

לסגור את הר הבית לחלוטין

אחר שהתייחסנו לסיבות הגורמות לאדישות, אף שלא מנינו את כולן, נוכל לבחון את הדרכים להתגבר עליהן, לחדש ולחזק את הקשר אל הר הבית. כדי להתגבר על הסיבות הראשונות שהזכרנו – אין דרך קצרה. צריך ללמוד וללמד את סוגיות בית המקדש, ללמוד וללמד, עוד ועוד ועוד... וכך לאט לאט לעורר עצמנו לאותן ההלכות שנהגו בזמן שבית המקדש היה קיים. כך נשנן לעצמנו שארץ ישראל בלי בית המקדש היא כגוף בלי ראש. כן יש לזכור שגם בחורבנו הוא בקדושתו. כל התקשרות אל המקדש, כל התקרבות אליו, גם בחורבנו, היא מקדשת ומרוממת. מכל מקום, מארבע כנפות הארץ אנו מתפללים לקודש

הקודשים. ממקום זה יוצא השפע לכל העולם גם אחרי חורבן הבית, כמו שכותב בעל ה'חסד לאברהם' (מעייין ג, נהר ג).

כדי להתגבר על המניעות הנפשיות, כדי להתגבר על העובדה שאנשים אינם רוצים לצמצם את הציפייה לשלמות לבניית הבית במהרה – צריכים לנקוט בפעולות כאלה שלא מצמצמות אלא מתאימות לציפייה הגדולה.

ראשית, אני חושב שאנחנו צריכים לתבוע לסגור את הר הבית לחלוטין, עד יבוא גואל צדק במהרה בימינו. יתכן שמדובר על ימים ספורים, שכן אולי זה יהיה בקרוב או אפילו היום, אבל עד אז צריך לדרוש שהר הבית יהיה סגור לחלוטין. הוא קדוש, צריכים להיות מוכשרים להיכנס אליו. צריכים להיות טהורים, ולא רק באופן החיצוני של הדבר, אלא באופן הפנימי, הרוחני של הדבר. כעת אנחנו עדיין לא ראויים לכך, עד אשר יבוא גואל צדק. או לפני כן, כשיעלה על דעת הציבור כולו לעלות להתרוממות רוחנית כזאת, ותבוא איזה פסיקה של גדולי ישראל להקדים את בנין בית המקדש, כמו דעתו של הרב קלישר (דרישת ציון, מאמר שלישי). על כל פנים, עד שיבוא המצב הפנימי הרוחני הזה בעם ישראל, עד שאפשר יהיה לבנות את בית המקדש, אני חושב שאנחנו צריכים לתבוע לסגור את הר הבית לחלוטין. ראשית כל יש להסיר את הביזיון שהר הבית משמש מקום עבודה זרה. אנחנו פשוט נסלק בכך את החרפה. אם נצליח בזה, סילקנו במידה מסוימת את חרפת החורבן ואי-שליטתנו המלאה על ההר. את זה יש לתבוע מהמשלה.

לא נכון לפעול פעולות שנויות במחלוקת, שאחד אומר כך ואחד אומר אחרת. כך אי-אפשר להתקדם. צריך לשכנע את כל הציבור לדרישה אחת, להציב מטרה מוסכמת, זה מעשה שיש לו יותר כח השפעה ואז ציבור גדול יושפע ויתאסף סביבה ויווצר לחץ גדול מאוד. יש לבקש על הדברים המוסכמים.

לעומת זה, השאיפה שאנו נוכל להיכנס להר הבית מסביב למקום העזרה, אף אם ירשו לנו להתפלל שם בעוד הנכרים נמצאים בפנים – הרי זה הישג מביש; הם במקום הקודש, בקודש הקודשים ואנו בחוץ, אף שבתחום הר הבית. ולא עוד, אלא כאמור, רק מעטים בלבד יצטרפו ללחץ הזה ששנוי במחלוקת. לעומת זה, בשאיפה לסגור את הר הבית, החפץ לשלמות לא נפגע, כי לא הצבנו מטרה חיובית תחתיה, אלא מטרה של "סור מרע" – הסרת השיקוצים מבית ה', ולמטרה זו יש סיכוי שיצטרפו רבים.

להרבות בתפילה מכל צדדי הר הבית

אנחנו צריכים להרבות בתפילה, מכל צדדי הר הבית. שלא יתקבל הרושם כאילו רק בכותל המערבי יש קדושה (בכלל לא בטוח שכותל המערבי שכיוונו אליו חז"ל בדבריהם הוא הכותל המערבי של הר הבית, אולי הכוונה לכותל המערבי של קודש הקודשים), שכביכול רק מצד

אחד של הר הבית יש קדושה, ומצדדים אחרים אין קדושה חלילה. אנחנו פונים אל מה שבפנים, אל מקום קודש הקודשים. לכן צריך לעשות סיבובי שערים, לעשות את כל המאמצים שהציבור יבוא בהמוניו. צריך להרחיב את הרעיון הזה, שאחת לשבוע תבוא ישיבה אחת או שתיים לפי תורנות, להקיף את הר הבית, ובכל ראש חודש, ההקפות תלבשנה צורה כללית. יש לתצפת על הר הבית מקרוב. הקדוש ברוך הוא אמר למרגלים שלא רק שלא יכנסו לארץ ישראל אלא שלא יראו אותה. ולמשה רבנו ה' אמר: "ראה את הארץ" (במדבר כז, יב). לראייה יש ערך עצום, כדברי בעל ה'חסד לאברהם' (מעייין ב, נהר לג), ויש השפעה גדולה על אדם שרואה את הר הבית. אנחנו נעשה את שלנו ויתקיים בנו מקרא שכתוב: "טרם יקראו ואני אענה, עוד הם מדברים ואני אשמע" (ישעיהו סה, כד).³⁴

8

עלייה להר הבית בימינו

הרב דב ליאור

רבה של קרית־ארבע חברון

התבקשתי להגיב על הפרסומים בימים האחרונים על אודות איסור עליית יהודים אל הר המוריה, בתוספת קשה שהרבנים המתירים את העלייה הם הגורמים את גל הטרור שמשתולל בימים האחרונים.

מתחם ההר איננו מקשה אחת מבחינה הלכתית.

אני מוצא לנכון להתייחס קודם לעצם העלייה להר: האם היא אסורה או מותרת? האם זה כולל את כל האזור הנמצא בתוך חומת ההר, או רק את מקצתו? ידועה שיטת הרמב"ם, אשר פסק בהלכות בית הבחירה פרק ו שקדושת המלך שלמה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא. משמעות הדבר היא שגם לאחר חורבן הארץ בימי מלכות בבל, אף שקדושת הארץ למצוותיה פקעה, קדושת המקדש אינה בטלה, מפני שנתקדשה בקדושה לעולם מפני השכינה – ושכינה אינה בטלה. וכן פסק ה'מגן אברהם' באורח חיים סימן תקסא והובא להלכה ב'משנה ברורה' סעיף קטן ד.

כמו כן ישנה תשובה ארוכה בספר 'משפט כהן' סימן צו, שבו נזקק מרן הראי"ה קוק זצ"ל לברר שהלכה כרמב"ם שאסורה הכניסה למקום המקדש (מחנה שכינה) גם בזמן הזה, משום שהיו כאלה שרצו להיתלות בדעת הראב"ד כאילו אין איסור כניסה לשם בזמננו. הדבר קרה בעקבות כניסתו של הברון בנימין רוטשילד להר הבית, ומרן הרב הכריע חד־משמעית

שהמקום עומד בקדושתו ואין להיכנס שם משום שאיננו יכולים להיטהר מטומאת מת (לצורך כך נדרש אפר פרה אדומה). לשאר טומאות מועילה טבילה רגילה. בזמנו של הרב קוק טרם מדדו את ההר, כי השאלה לא הייתה עד היכן ואיפה מותרת הכניסה. השאלה העקרונית הייתה אם קיימת קדושה במחנה שכינה בזמן הזה. אולם בדורנו, שזכינו בחסדי השם לשחרור ירושלים כולה במלחמת ששת הימים, הרב שלמה גורן זצ"ל ועוד כמה תלמידי חכמים מומחים ערכו מדידות במקום ולקחו בחשבון את הספק: האם אבן הצ'חרה, האבן שכיום מצויה תחת כיפת הסלע, היא השיתין – דהיינו נקבים בגוף המזבח – או שהיא אבן השתייה, מקום קודש-הקודשים? וכן המחלוקת לגבי אורך האמה: האם היא בת 48 סנטימטרים, או קרובה יותר לשישים סנטימטרים? ונקטו הללו לחומרה שכל מקום שיש ספק שאולי זהו מחנה שכינה, ודאי שאין שום היתר לעלות אליו. אותם רבנים המתירים, הרשו את העלייה רק למקום שהוא במצב של 'מחנה לויה' – כלומר לשאר הר-הבית, אבל לא למחנה שכינה, מקום המקדש גופו, שהוא העזרה והחיל. אני סבור שהמתווכחים אינם מדברים על אותו המקום, שהרי לגבי מחנה שכינה, כולם מודים שאסור לבוא בתחמומו, וכל שמתירים הוא רק למחנה לויה ולתוספת של הורדוס, שתוספת זו דינה קל יותר כשאר ירושלים. לכן, לא שייך לומר כלפי המתירים שהם עוברים חלילה על איסור כרת: זו טעות גדולה להטיח האשמה כבדה כזו בתלמידי חכמים. יש כאלו שרצו מצד הספק לאסור כניסה לכל מתחם ההר, מכיוון שלדעתם כולו מצוי בספק איסור. אולם לאחר הבירורים הגדולים שערך הרב גורן זצ"ל לגבי המתחם, המתירים שוכנעו שרוב שטח ההר איננו בגדר ספק כלל. לכן מבחינה הלכתית, מי שיש לו ספק אינו יכול לומר "אתה עובר על איסור כרת" כלפי מי שברור לו שאין זה נכון. וכן בספר 'הקודש והמקדש' של הרב יחיאל מיכל טיקוצ'ינסקי זצ"ל (בעל 'לוח ארץ ישראל') חלק ה סימן ט, קרא המחבר להקמת בית כנסת על הר-הבית עם פירוט מידות שסימן בספרו. מובן שקריאתו אז הייתה כקול קורא במדבר.

יחס רבני הדור הקודם לעלייה להר

עד כה דיברתי מצד ההלכה, אולם עלו עוד כל מיני חששות. כך למשל, אם יעלו באי ההר ברשות הרבנים למקומות המותרים, אזי עלולים לחלל את הקודש וייכנסו גם למקומות האסורים. על כך ניתן לומר בפשטות: כלפי מי הדברים אמורים? הרי אנו מדברים אל אנשי תורה ואמונה שכל רצונם הוא שמירת קדושת המקום, ואם אומרים להם עד היכן ניתן ללכת לא יתקדמו מעבר לכך. אנשים שלא אכפת להם מההלכה בלאו הכי הולכים בכל מקום בהר, ולכן לא שייך לומר שאלה המקפידים יגרמו לאחרים ללכת במקום האסור.

אלא שמיד אחרי שחרור המקום, לפני שהרב גורן זצ"ל בירר ומדד את תחומי המקום, מכיוון שעם ניצחון מלחמת ששת הימים נוצרה כאן לפתע מציאות חדשה המאפשרת בקלות כניסה למקום האסור – אזי בשביל להדגיש ולהזכיר לציבור שמקום המקדש בקדושתו עומד, והיות ובעיני הציבור הרחב כל המתחם, שלא היה מוכר כלל, נתפס כמקשה אחת, פרסמו רבנים בשנת תשכ"ז את הכרוז האוסר עלייה להר. כמו כן, לא התעוררה אז שאלת הריבונות על הר הבית.

בנוסף, יש לדייק במה שמצטטים בשם החותמים דאז: מורנו ורבנו הרב צבי יהודה זצ"ל אמנם חתום על הכרוז, אך הוא הוסיף אחר-כך ואמר לא פעם אחת ש"משטרת ישראל והרבנות הצבאית צריכים להיות שם" – כך מסר לי עמיתי הרב אליעזר ולדמן שליט"א משמו. כלומר, מניעת העלייה להר מותנית בכך שהמקום נתון בשליטת צה"ל באמצעות הרבנות צבאית, וכן בשליטת משטרת ישראל. ואכן, במשך תקופה קצרה מאוד הרבנות הצבאית שלטה בהר. אולם, המציאות כיום השתנתה מאז.

כמובן על העולים לקבל קודם הדרכה וללמוד את מפת המקום – בפעם הראשונה מומלץ לעלות להר עם מי שמכיר להיכן אסור להיכנס ולהיכן מותר – ולאחר טבילה כשרה, בכובד ראש ומתוך מורא מקדש. כמו כן כתב מרן הראי"ה קוק זצ"ל בשעתו (בשנת תר"ץ, מופיע במאמר "מאחורי כתלנו" בספר לנתיבות ישראל), כשרצו למנוע מיהודים להגיע לכותל המערבי: "לא נשיג שלומנו וביטחוננו ביותור על זכותנו האלוהית על שריד בית מקדשנו". וכן כתב הרב שלמה זלמן רענן הי"ד, נכדו של הראי"ה קוק אשר למד עם הרב צבי יהודה קוק בחברותא ספר 'משפט כהן' ואת התשובה הנ"ל: "זה דבר ברור ללא צל של ספק כי הסבא הראי"ה קוק ובנו הרצי"ה קוק זצ"ל לא אסרו לעלות במקומות המותרים, ובוודאי מצווה גדולה לרשת את המקום המקודש מידי זרים, ואך ורק באופן המותר" (הודפס בסוף ספר 'נשמה של שבת', עמוד 410).

חשוב לציין שגם הראשון לציון והרב הראשי לישראל לשעבר הרב מרדכי אליהו זצ"ל קרא להקים בית-כנסת על הר הבית. וכך הוא כתב בחוות דעת על מאמרו של הרב זלמן קורן שליט"א, העוסק בהגדרת המקומות המותרים בהר הבית (הודפס ב'תחומין' חלק ג, עמוד 423): "עיינתי בדברי כבוד תורתו (...) העיר והאיר עיני חכמים בסוגיה סבוכה זו, תחם תחומין וגדר גדרות במקום המקדש, ותרגמם הלכה למעשה, ויפה כתב ויפה ערך וטוב הנהיר (...) אולם לפי המצב הנוכחי חוזר אני לעניות דעתי על הצעתי, והיא לבנות בית כנסת ומקום לתורה ולתפילה בשטח המותר להיכנס אליו. והכניסה והיציאה תהא מבוקרת, שאין אפשרות ללכת יותר ממקום המותר, ובזה אנו לא גורמים לאחרים לדרוך על מקום אדמת קודש".

אמנם הרב הראשי לישראל לשעבר, הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא זצ"ל, לא התיר בפומבי לעלות להר, אך מסר לי הרב ישראל שליסל שליט"א, חתנו של הרב שלמה זלמן רענן הי"ד שהיה נכדו של הרב קוק זצ"ל, שבשיחה אישית עם הרב שפירא התיר לו לעלות במקומות המותרים. כמובן, גם הרב הראשי לישראל לשעבר, הרב גורן זצ"ל, קרא לעלות להר הבית במקומות המותרים, ואף חיבר ספר מיוחד בנושא.

הקשר האמיתי בין הטרור להר

צודקים אלו שטענו כי גל הטרור הנוכחי קרה בגלל פעולות המתבצעות על הר הבית, אך הדבר הוא בדיוק הפוך מכוונתם. אין לי ספק שאדישות הציבור כלפי הר הבית ואי האכפתיות שלו מעוררים קטרוג גדול על עם ישראל בשמיים, חס וחלילה. הרי בדורנו זכינו במלחמת ששת הימים לגילוי נסים גדולים ולשחרור ארצנו. ההנהגה שלנו הסגירה במו ידה את הר הבית ואת מערת המכפלה בחזרה לידי המחבלים, ולכן אנו סובלים היום מהתגברות הטרור.

שומה עלינו לגאול את כל חבלי ארצנו, ובראשם את מקום מקדשנו, ולהשיבם לבעלות עם ישראל. איני אומר שאנו מסוגלים היום לבנות את המקדש, אבל צריכה להיות בעלות וריבונות שלנו עליו. אם אנו משלימים עם החרפה והביזיון שמקום מקדשנו נתון למשיסה בידי המחבלים ועוברים על כך לסדר היום, אנו נענשים באמצעות המחבלים שפוגעים בבני עמנו יום-יום.

הרמב"ן כתב בפרשת קורח על הפסוק "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף", שמגפת הדבר בזמן המלך דוד הונחתה על עם ישראל בשל אדישותו לבניין המקדש. בדורנו, בגלל אדישות הציבור ואי-האכפתיות שלו כלפי הפקרת המקום הקדוש בידיהם, אנו סובלים. לא יהיה כל פתרון למצב הזה אם עמנו לא יתעורר, ולכן שומה על כל מי שאכפת לו מעם ישראל ומקום בית קדשנו להתעורר ולהוסיף אומץ בעמידה איתנה כחומה בצורה וללא פחד. אם אנו נתחזק, תהיה לנו סייעתא דשמיא ונזכה כולנו לראות בקרוב בישועת השם על עמו ונחלתו.³⁵

נספח א**בעקבות השרפה במסגד אל־אקצה****אלול ה'תשכ"ט****ממכתב הרבי מליובאוויטש (תרס"ב-תשנ"ד) בעניין זה (כ"ה אלול תשכ"ט):**

מובן אשר אתאפק לא אוכל מלהגיב על כל פנים במלים ספורות על המתרחש לאחרונה בארצנו הקדושה תבנה ותכונן במהרה בימינו על ידי משיח צדקנו, אשר לפעמים, ובפרט בתקופה האחרונה, מעלימים עין מפירוש הבלעדי של המאורעות המתרחשים. כוונתי בזה להרעש שהקימו עתה בקשר עם הצתת השרפה על ידי אינו־יהודי במקום שאינם־יהודים מחשבים זה מן המקודשים שלהם³⁶. שלכאורה אינו מובן כלל למה קרה זה דוקא בשבועות שקרה, ובכלל מהו התכלית כיון שתכף ומיד נמצא מצית האש והוברר שאינו יהודי וכולי. אבל מי שאינו מתעלם מכיוון הזמנים תכף ומיד יסכים שיש בזה אות ומופת, שהרי כשהתחיל הרעש בנוגע למקום המקודש ליהודים, להבדיל, הוא כותל המערבי, שריד בית תפארתנו ומקדשנו, לרגלי השקלא־וטריא בזה אם זהו מקום קדוש או אתר היסטורי, ועד כדי כך שמנעו בעד יהודים להתפלל בחלק ממנו וכו' ודעת הטועים להחליט עליו כאתר היסטורי התחילה מתפשטת וגוברת, בא אינו־יהודי והצית אש במקום הנ"ל המקודש אצל האינם־יהודים, וראה זה פלא, תכף ומיד הוחלט שאין זה אתר היסטורי וביתר שאת אלה שהרעישו לקפח קדושת הכותל המערבי קפצו בראש להגן על הנ"ל, לגנות מעשה ההצתה ולהכריז שבודאי ובפשטות ליהודים אי אפשר שיהי' להם חלק בחילול קדשים שכזה וכו'. והרי במאורע האמור, ובלשון הכתוב "קול דודי דופק, פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי", דופק על הלב של כל אחד ואחת מישראל, ובודאי ובודאי גם לב הטועים, תינוקות שנישבו בין העכו"ם ואינם יודעים וכו'...³⁶

אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג (תרס"ה-תשנ"ד):

ובאמת כל כוונתי היה רק לאפוקי מדעת הפתאים והשוטים שציערו עצמם על השרפה שנסרפה תיפלתם ומכריזים על כך בריש גלי, וחוכך אני לומר שזה בגדר אביזרייהו דע"ז לומר על ע"ז שנסרפה ונתבזתה שמצטער על כך, ומכ"ש כשעומדת על הר האלקים מקום בית מקדשנו. וזה לעומת זה, וכמו בס"ת שנשרף ח"ו כמ"ש במו"ק דף כו ע"א עיין שם, ולעומת זה כשרואה שבמקום מקדשנו ותפארתנו התחיל ה' לעשות לנו שנתבזה ונהרס אפי'

ח. המצית - מייקל רוהן, צעיר נוצרי אוסטרלי תמהוני.

במקצת הטומאה שמה, איכא חיובא על כל מי שבשם ישראל יכונה לשמוח ולהודות להשי"ת על כך, ולבקש על חסדיו ורחמיו כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו, ויתקיים ובכן צדיקים יראו וישמחו וכו'. ובעניינינו נראה ודאי שבלא שם ומלכות עכ"פ צריך לברך. ומכ"ש כשנעקרה הבית ע"ז אפי' מקצתה ממקום מקדש אלקים, על כל נקודה ושעל חייבין לברך ולהודות להשם הטוב שהקטין הטומאה וביער ממנה ממקום מקדשנו, כאשר שם השם בפי בעזרת אלקי אבותי הקדושים להודות לו על נסיו ונפלאותיו להר ציון מקום שכינה, ומכ"ש שהרשעים והרוצחים מכניסים שמה מתייהם... ולזה המה מקוננים בתאנת יעלים על שריפת מסגד כי מזלייהו חזי שהפילו כח טומאתם והמה כרעו ונפלו, וכו"ע מודו בזה שזה הבית לע"ז שלהן הבית טומאה שלהם במקום המקדש זה עצם ע"ז וטומאה, וחייבין להודות ולברך להשם הטוב אשר חס על שמו וביתו, ולקוות שנזכה במהרה לראות בשוב ה' שיבת ציון אכיה"ר, וק"ו בן בנו של ק"ו מבית עכו"ם גרידא שאומר עכ"פ אל נקמות ה', ויתן השם הטוב לראות כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו אכיה"ר".³⁷

האדמו"ר מויז'ניץ – ה'אמרי חיים', רבי חיים מאיר הגר (תרמ"ח-תשל"ב):

אחרי מלחמת ששת הימים העיר פעם: "המסגד שעל הר הבית עולה לי בכח ובבריאות – אילו היו יכולים להפילו בלי מלחמה, הייתי נהנה מאד!" וסיפר, כי פעם לפני שנים, כשהראו לו תמונות של קבר רחל ועוד מקומות קדושים, ביניהן תמונת הר הבית, ובראותו את המסגד עם הכיפה דמו רתח בקרבו מרוב צער, פעם התבטא: מפריע לי, זה במקום חיותנו! שם ביטא הכהן הגדול את שם הוי"ה ככתבו.³⁸

הרב הראשי לישראל, הרב איסר יהודה אונטרמן:

אכן, עם שמחתנו הגדולה שזכינו את ירושלים ולשפוך צקון על יד הכותל המערבי עדיין מוקדם לחשוב באופן מעשי על בנין המקדש ועלינו להמשיך בתפילותינו "והשב את העבודה לדביר ביתך" ולקוות כי הקב"ה ימשיך להראנו נפלאות ונגיע גם לבית המקדש השלבי הנצחי, כי מלבד עיכובים ומניעות מבחוק, עדיין זקוק הציבור היהודי בארץ ובעולם כולו לשים לב להכנה נפשית לקראת הקמת בית מקדש עולמים. גם הקמת ביהמ"ק הראשון נדחתה עד מלכות שלמה כדבר ה' ע"י נביאו, והנה רבנו הרמב"ם ז"ל אומר הל' מלכים פי"א ה"א דברים ברורים בנדון זה: המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל וכך נזכר כמה פעמים בתלמוד כשדנו על עבודת ביהמ"ק אמרו (זבחים מה א) ועוד הלכתא למשיחא, הלכה הצריכה לנו לימות המשיח כשיבנה בית המקדש כי אז יכין העם את לבו ואת נפשו למטרה זו, ואם גם נמצא איזה מקור שאפשר לבנית ביהמ"ק גם לפני ביאת המשיח, הכוונה הנה כי מקודם צריכין

להכין את העם ולהדריכו שיבין את ערכו ודרישותיו של ביהמ"ק ולבינתיים נתבצר במעוז תורה שהיא משיבת נפש ומחכימת פתי, תפילתנו הקבועה היא ושיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך, הפצת התורה בעם תכין אותו לקראת המשימה הגדולה הזאת ויהא רעוא שנראה זאת בעינינו בימינו בקרוב אמן.³⁹

הראשון לציון, הרב יצחק נסים, בניין בית המקדש בזמן הזה:

"מן השמים נלחמו לנו וזכינו. הר הבית בידינו ולא בידינו. הוא שוב בתחום מדינת ישראל, אבל מנגד אנו רואים את ההר ואליו לא נבוא. ולא שאין אנו יכולים לעשות זאת, אלא מונעים עצמנו מכך ומדירים רגלינו מן המקום המקודש ביותר".⁴⁰

מצוות בנין בית המקדש כוללת כל הזמנים וכל זמן הוא זמנה... עתה שנגאל הבית והוחזר לשלטון ישראל, הוסרו על ידי כך כמה מכשולים. אף על פי כן, אין בידינו לבנותו. יש שיטות שונות בפוסקים בענין בנין הבית בזמן הזה. מתנאי הבנין שיהיה בנוי כמתואר בנבואת יחזקאל. והדברים שם סתומים ואין בידינו לפרשם ולבארם... מפני זה ומטעמים אחרים כתבו כמה פוסקים שבנינו צריך להיות על פי נביא... יש סוברים שגם המזבח צריך להיבנות על פי נביא... וגם דבר זה יש אומרים שמעכב את בנין הבית, שהרי כל מצוות בנינו היא בעיקרה לשם הקרבת קרבנות. יתרה מזאת, מצוות בנין המקדש אי אפשר לעשותה אלא כשרוב ישראל ימצאו בארצם. יש עוד כמה טעמים ונימוקים בדברי הפוסקים והמפרשים למניעת בנינו של המקדש בזמן הזה. מחמת שהתנאים הנצרכים לבנינו של הבית, ואפילו כמה מהם ולא כל שכן כולם, אינם באפשר בימינו, נראה שמשום כך תלה הרמב"ם בנינו במלך המשיח... יש שרצו לומר שלדעתו אפשר לבנות המקדש גם שלא ע"י מלך המשיח ולא ע"י נביא... ויש שכתבו שאם אפשר יהיה לגלות את מקום המזבח ע"י מדידות, מותר לבנותו ויהיה ראוי להקריב עליו קורבנות הקרבים בטומאה. מכל האמור יש להסיק כי בהתקבץ רוב ישראל בארצו ורוב זה הוא שיסכים בדעתו לבנותו, ואין עניין הבניה נתון לרצונו של יחיד או יחידים. לכשנזכה לכך יתועדו רבני ישראל והם שידונו ויחליטו בדבר. מכל מקום עניין זה שהוא הגדול ביותר ליהדות והיא התכלית של חיינו ושלכך התפללנו כל הדורות ועינינו צופיות לזה כל יום וכל שעה, שמעשה אדיר ונורא זה שאין דומה לו, לא יעלה על הדעת שיעשה בידי אנשים אחדים, אלא שכל האומה כולה מקצה עד קצה תתעורר למענו ויעשה על פיה. אין זלזול גדול מכך לעניין שלשמו בעלי האגודה הנ"ל מבקשים לפעול...

יהי רצון שנכין עצמנו לקראת כך ונהיה ראויים לשעה הגדולה של בנין בית קדשנו ותפארתנו.⁴¹

הרב הראשי לישראל, הרב שלמה גורן:

מראיין: הרב גורן, ישנה קבוצה... הדוגלת בהקמת בית־המקדש כיום בלי להמתין. האם הרב תומך במגמות אלו?

הרב גורן: "הם מדברים שטויות. דברי הבל ורעות רוח. אין לנו שום אפשרות הלכתית להקים בית־המקדש. ראשית – המקום תפוס ע"י מסגד עומר. שנית – מבחינת ההלכה הקשיים הם כל־כך רבים וגדולים שאני לא מעלה על הדעת כלל לבנות את בית־המקדש. כל מה שהם עושים הם עושים בניגוד להלכה, בניגוד לאינטרסים שלנו – בניגוד לכל מה שאנחנו צריכים לעשות. צריכים להשאיר את הנושא הזה למשיח. רש"י, תוספות וכל חכמי אשכנז סוברים שבית המקדש השלישי צריך לרדת מן השמיים, ולא ייבנה בידי אדם. הרמב"ם סובר שייבנה בידי אדם, אבל חסרים לנו כ"כ הרבה הלכות שאנחנו לא יודעים אותם, וכל־כך הרבה פרטים כדי לבנות את בית־המקדש. מי יקריב? כהנים? אין לנו כהנים! יש לנו כהני חזקה שאסור להם להקריב. הדבר היחיד שמותר לעשות פעם בשנה זה להקריב קרבן פסח. זה מעורר הכי פחות בעיות..."

מראיין: מה היה קורה אילו היתה מתממשת המזימה של אותה חבורה שביקשה לפוצץ את המבנים על הר־הבית?

הרב גורן: "אספר לך סיפור. אחרי מלחמת ששת הימים, בא אלי מפקד חיל־האוויר דאז, מוטי הוד ושאל אותי למה לא אמרתי לו שאנחנו מעוניינים "לנקות" את השטח בהר־הבית כדי לבנות את בית־המקדש. הוא אמר לי: אנחנו הפצצנו בכל מיני מקומות, יכולה היתה פצצה בטעות ליפול במקום אחר. אמרתי לו: לא אמרתי לך זאת מסיבה פשוטה ביותר: חס־וחלילה אם זה היה קורה. היינו צריכים לצאת לאמריקה ולאסוף כסף ולבנות את המסגד מחדש. אם לא – זה היה ממש נורא ואיום: וזה היה חילול השם הגדול ביותר, שאנחנו נבנה מסגד על הר־הבית במקום המקדש."

אצלם, הר־הבית לא קדוש. המסגדים קדושים. אצלנו הר־הבית הוא קדוש. "אל ייכנס אדם להר־ הבית במקלו ובתרמילו ובמנעלים שלרגליו" – זו ההלכה הראשונה במסכת ברכות. אני רוצה לקיים את "מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו". אם הנביא ישעיהו קבע "כי ביתי בית תפילה ייקרא לכל העמים" – אני רוצה לקיים את זה. ועד שיבוא המשיח, אני לא רוצה לפגוע באף אחד. אין שום אפשרות כעת לפי ההלכה לבנות את בית המקדש, ולהקריב קרבנות. אין שום אפשרות בזה".⁴²

"...כל הדיבורים והעמותות שהוקמו כביכול, העוסקים בבניין בית המקדש בזמן הזה. ללא נביאים, ללא כהנים מיוחסים, ללא אפר פרה וללא מלך המשיח, הם דברים בטלים ואין בהם ממש, כמו שהעיסוק בשריפת הפרה האדומה בזמן הזה הוא הבל ורעות רוח..."⁴³

הרב הראשי לישראל (תשמ"ג-תשנ"ג), הרב אברהם שפירא:

...אין לנו סגולות ופטנטים לביאת המשיח. אדרבא המאמין בסגולה כזו מקטין את האמונה. למשל, כפי שפורסם לאחרונה יש שחשבו כי ע"י הפלת המסגדים בהר הבית נקרב את המשיח, כאילו הקב"ה רוצה להביא את המשיח אלא שהמסגדים מפריעים לו, ובא בחור צעיר ועוזר לו, כביכול ע"י דינמיט. זה נורא ואיום, זהו פגם חמור באמונה, כאילו הקב"ה צריך לסיוע כזה להביא את הגאולה. הסיוע הוא רק ע"י תפילה ומצוות, יש לזהר אף ממצוה כסגולה. כאשר גדול בתורה אחד רצה לחדש בירושלים תקיעת שופר בר"ה שחל להיות בשבת, בנוסף לנימוקים ההלכתיים טען גם כי מצוה זו תביא את המשיח, ועל כך יצאו כנגדו. כבר הגמ' אומרת למה תוקעין, רחמנא אמר תקעו (ר"ה טז, א), אף שידוע כי יש בשופר סודות גדולים. אנו מקיימים מצות אך ורק מפני שאנו עבדי ד', והקב"ה הטוב בעיניו יעשה (ריאיון לאחר פרשת 'המחותרת היהודית', 'תחומין', כרך ה).

הראשון לציון (תשמ"ג-תשנ"ג), הרב מרדכי אליהו:

הרב אליהו: 'רבנים שאומרים כי צריך למסור את הנפש, אינם מתכוונים שצריך לרצוח ולהרוג, אלא להקדיש הכול, לעשות ולפעול מתוך דבקות במטרה, בציבור הרחב אולי לא מבינים נכון את לשון הרבנים וצריך להבהיר. כל אדם שיבוא אל הרבנים, ושאל האם מותר לעשות פעילות שלמעשה אינה חוקית, נאמר לו שאסור. כל מי שיעשה פעילות כזו, שידע שהכול על דעת עצמו, וכי הוא רק יגרום נזק לכל עם ישראל'.

שאלה: במערכת הביטחון חוששים שיהודי יפגע במסגדים שעל הר הבית. מותר לפגוע במסגדים?

הרב אליהו: 'בשום פנים לא! המקום הזה קדוש. איננו יכולים להרוס שם שום דבר. אולי תפגע איזה אבן אחת קדושה שם? האמונה שלנו היא שהמשיח יבוא, וכל מה שלא שייך לקדושה, יימס. המקדש יירד מהשמיים'.⁴⁴

הראש"צ ורבה של ירושלים - הרב שלמה משה עמאר:

"ברמב"ם כתוב בפירוש שהמשיח הוא שבונה את בית המקדש באופן חומרי ושם כתובה באופן יחידאי המילה 'במקומו'. עד בניית בית המקדש במקומו הוא יהיה בחזקת משיח, אך מרגע שייבנה בית המקדש במקומו - נדע שהוא משיח אלוקים. רש"י בכמה מקומות בש"ס אומר שהמקדש ירד בנוי. ניסיתי להסביר שלא מדובר במחלוקת אלא בשלבים: בשלב הראשון המשיח יבנה את בית מקדש מאבנים חומריות, ויבנו אותו מהנדסים וקבלני בניין, אולם שכינה לא תשרה עליו. רק לאחר מכן יוריד ה' את המקדש שבעליונים, והוא ייכנס למקדש שבתחוננים. רבים טועים בהבנת דברי הרמב"ם מרוב אהבת התורה ואהבת

המקדש, האהבה לפעמים מקלקלת את השורה. הם טועים בהלכה וחושבים שאנו יכולים לבנות. זו טעות. אין זה תפקידנו ואין לנו רשות לזה. אנו צריכים להתאזר בסבלנות ולהתאפק. אני באמת אוהב את מי שעולים להר, אני יודע שהם עושים את זה מתוך אהבה, אבל חבל על הטעות שהם טועים...⁴⁵

הראשל"צ הרב יצחק יוסף:

ועל דבר מה שהעלית על דל שפתך האפשרות להקמת בית המקדש בזמן הזה, הנה הדברים נדחו לגמרי מן ההלכה, ואין לזה שייכות ללשונות הרמב"ם שהזכרת, ומוטב שלא לישא וליתן עוד בדבר זה לבל יאמרו שמא יש איזה צד להקל בדבר. רק מצוה לפרסם כי הסכמת הפוסקים אשר מימיהם אנו שותים מקנקנם ומכדם, שאל לנו לפעול בעניין זה מאומה עד כי יבוא שילה ולו יקחת עמים. והשם יתברך יזכנו לראות בהרמת קרננו, וילמדו תועים בינה, ונזכה לראות בנחמת ציון ובבניין ירושלים ובית הבחירה, ושם נעלה ונראה ונשתחוה במהרה בימינו, אמן.

בברכת והאמת והשלום אהבו,

יצחק יוסף, הראשון לציון, הרב הראשי לישראל ונשיא בית הדין הרבני הגדול.⁴⁶

נספח ב

עמדת הרב צבי יהודה קוק בשאלת הריהבית

בירור דברים בענין הריהבית

ב"ה, זך שבט ה'תשל"ז.

כל החומרה הגדולה ההלכתית של איסור הכניסה אליו, מפני היותנו עוד, ע"פ ההלכה, במצב של טומאה, איננה נוגעת, פוגעת וגורעת, במשהו בערך הבעלות הקנינית שלנו על שטח המקום הקדוש הנאדר בקודש הזה. זכה כבוד הרמטכ"ל שלנו, מר מרדכי גור, ואתו ועליו כבוד מורנו ורבנו הגאון רבי שלמה גורן, ראש רבני ישראל, ועל-ידם שוחרר המקום הזה משלטונות הגויים, והנהו גם הוא, ככל שטחי מקומות ארץ-חיי-קדשנו, ברשותנו ובבעלותנו. ברשותנו ובבעלותנו הם מסדרים להם שם סדרי תפלותיהם ביום השישי. קבוצות חיילינו, הנמצאים שם, שומרים ומשגיחים עליהם בפקודת שלטונותינו. גם אם אנחנו נזהרים בכניסה שמה, כפי מדת ההלכה, גם בתוך-כך ומתוך-כך קבועה וקיימת בכל תקפה בעלותנו על כל שטח-המקום הזה, ורשותנו למציאותם זאת של הגויים שם, שאינם בשום-אופן בעלי המקום הזה. במלוא ציפייתנו תוחלתנו לכל ישועתנו השלמה

צבי יהודה הכהן קוק⁴⁷

"בענין הכניסה להר הבית, הדברים מפורשים בספר משפט כהן של אדוני אבי מורי ורבי הרב זכר צדיק לברכה, סימן צו. וגם אם מעוכבת לנו הכניסה שמה מפני קדושת המקום, ששכינה אינה בטילה, וקיימת גם באין בנין בית המקדש, כדברי הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (ו' ז), אין זה משנה במאומה את הערך הממשי של 'הר הבית בידינו'..."⁴⁸

"זאת עובדה שהר הבית בידינו. אנו בעלי בית על הר הבית, ולא הערבים. הם באים ברשותנו כי אנו מסכימים מרצוננו... שר הביטחון אמר שאם נרצה ניקח בולדוזר ונסלק את המסגד מהר הבית. יכולים אנו לעשות זאת, אלא שיש לנו חשבונות פוליטיים משך כמה שנים עד שהדברים יסודרו".⁴⁹

"לפני זה, יש לזכור את ההלכות העובדתיות והמעשיות של קדושת מקום מקדשנו וקדושת הר הבית, המוזכרים בסוף מסכת ברכות: "לא יכנס להר הבית במקלו ובמנעלו... ורקיקה מקל וחומר". קל וחומר הוא אחד היסודות שהתורה נדרשה בהם. "משה קיבל תורה מסיני", והיא מתפרשת ומתלבנת ע"י ההגיוניות והסברא של קל וחומר. מצות עשה של "מקדשי תיראו" מתפשטת למדרגות הקדושה שמסביב למקום המקדש וסביב להר הבית, מתוך הק"ו של רקיקה הכולל כל בזיון. ממה שמעל זה וסביב לזה, "סחור סחור לכרמא לא תקרב", יש להתהלך בחרדה ופחד מסביב להר הבית. כל המחקרים וכל החיטוטים, בין אלה המכונים מדעיים, בין אלה המכונים הלכתיים, הרי הם נכללים ב"רקיקה מק"ו", רק מתוך אחיזה ב"מקדשי תיראו" נזכה להמשך קידוש השם על כל ישראל, להמשך הבניין של "ילכו מחיל לחיל יראה אל אלוהים בציון".⁵⁰

♦

עדויות על עמדת הרצי"ה

עדויות של הרב שאר-ישוב כהן:

הדרכה מעשית מאת הרצי"ה לסידורי עלייה להר הבית ע"י הרבנות הראשית לישראל
במכתב ששיגר לחברי עמותת "ישי" הפועלת להקמת בית כנסת על הר הבית, כתב הרב שאר-ישוב כהן (תרפ"ח-תשע"ו), רבה של חיפה (תשל"ה-תשע"א) וחבר מועצת הרבנות הראשית לישראל:

ב"ה, ט"ו אייר ה'תשע"ג.

לכבוד ר' יעקב הימן, עמותת "ישי", שלום רב!

כפי שאמרתי לכב' וחבריו באגודת "ישי" להקמת בית כנסת על הר הבית – דעתו של מורי ורבי מרן הגה"צ רבי צבי יהודה הכהן זצ"ל בקשר להר הבית היתה שיש לעשות הכול כדי להחזיר עטרה ליושנה ואת השליטה בהר הבית ומקום המקדש לידי עם ישראל.

בכמה שיחות שזכיתי להן עם מורי ורבי זצ"ל בנושא זה אמר שלא רק בזמן הכיבוש, שאז בא יחד עם אבי מורי הרב הנזיר זצ"ל ועם גיסי הגאון הרב גורן זצ"ל דרך הריהבית אל רחבת הכותל ביום כ"ח באייר, אלא גם כיום הוא תומך בכך שאנו היהודים צריכים להתפלל ולהיות השולטים בקדושה ובטהרה בהר הבית - אבל זה חייב להיעשות על-ידי החלטה של מועצת הרבנות הראשית לישראל, והוראות הרבנים הראשיים לישראל. לכן הוא נמנע מעלייה להר הבית, אבל בפירוש עודד אותי להתאמץ, בוועדה [במועצת הרבנות] שנבחרה לדיון בנושא, שתסכם הכול באופן חיובי. לצערי, שניים מחברי הוועדה היו בעד ושניים נגד, והעניין נשאר ללא הכרעה.

לעניות דעתי, אילו ידענו אז שהמצב יהיה כמו שהוא היום, שלטייל בבגדי פריצות מרשים השוטרים גם ליהודים, אבל להתפלל אוסרים, ומקפידים שחס וחלילה לא יתפללו שם או יגידו פרק תהלים, ואת זה מרשים רק ליד הכותל המערבי אבל לא על הר הבית - אני בטוח שעל זה גם מורנו הרב צבי יהודה, היה מרעיש עולמות" (צילום המכתב מצוי ברשותי - ש.ה).

(הערות המלקט (ש.ה): בהמשך לדברים אלו אוסיף את ששמעתי מהרב דוד חי הכהן, מתלמידי הרצי"ה, שעמדת הרצי"ה הייתה שעניין הכניסה להר הבית צריך להיות מוכרע ע"י הרבנות הראשית לישראל).

עדות זו באה לידי ביטוי גם במעשה הבא שסיפר אודותיו ראש 'מכון המקדש' וממשררי ירושלים, הרב ישראל אריאל: "הרב מרדכי בר-יוסף מבני ברק, החי עמנו היום, עלה להר הבית בתשעה באב ואמר שם קינות. לפתע, בא איש הווקף ודרש ממנו לצאת החוצה. הרב הלך מיידית לרב צבי יהודה זצ"ל, ואמר לו: כבוד הרב! האם ידוע לכב', שיהודי האומר קינות בתשעה באב על חורבן הבית בהר הבית משליכים אותו החוצה?! תשובת הרב צבי יהודה היתה: "הרב גורן היה בביתי זה עתה, והוא עולה מדי פעם להר הבית, אני אדבר על המקרה עם הרב גורן ואבקש שיעשו שם סדר". מעשה זה תואם את התפיסה של הרצי"ה, שמי שצריך לטפל בהר הבית, אלו המוסדות הממלכתיים: הרבנות הצבאית, או הרבנות הראשית. זו היתה התפיסה שלו" (ריאיון).

♦

כמו כן, על דברים אלו ניתן להוסיף את דברי הרב אליעזר ולדמן, מתלמידי הוותיקים של הרצי"ה וראש-ישיבת 'ניר' בקרית-ארבע:

"גם רבנו הרצי"ה זצ"ל היה בין האוסרים באותה תקופה, אך הוא לא הסיר מן הפרק את המצוה של יישוב א"י לגבי הר הבית, כמו בכל חלקי הארץ... אני שמעתי מפיו הקדוש של רבנו הרצי"ה זצ"ל דברים שאמר גם באותן שנים ראשונות. אמנם, הוא אמר לא לעלות

להר־הבית, אך הוסיף שצה"ל ומשטרת ישראל צריכים לשלוט בו, והם צריכים לקבוע את כל הסדרים, מי עולה ומי אינו עולה. ועוד הוסיף, שגם הרבנות הצבאית צריכה להיות שם ולארגן תפילות לחיילים כמו בכל מקום אחר בארץ ישראל.⁵¹ וכן גם הבין את עמדתו של הרצי"ה, תלמידו הרב דב ליאור, שכתב: "מורנו ורבנו הרב צבי יהודה קוק זצ"ל אמנם חתום על הכרוז השולל עליה להר, אך הוא הוסיף אחר־כך ואמר לא פעם אחת, ש"משטרת ישראל והרבנות הצבאית צריכים להיות שם" (כך מסר לי עמיתי הרב אליעזר ולדמן שליט"א משמו). כלומר מניעת העלייה מותנית בכך שהמקום נתון בשליטת צה"ל באמצעות הרבנות צבאית, וכן בשליטת משטרת ישראל (ואכן, במשך תקופה קצרה מאד הרבנות הצבאית שלטה בהר)...⁵² בכיוון זה כתבו גם הרב אברהם וסרמן⁵³ והרב אליעזר מלמד⁵⁴.

עדות נכדו של הראי"ה, הרב שלמה רענן הי"ד (תרצ"ה-תשנ"ח)

הרב שלמה רענן הי"ד, נכדו של הראי"ה קוק ואחינו של הרב צבי יהודה (שנרצח בביתו בחברון עקד"ה) כתב: "זה דבר ברור ללא צל של ספק, כי הסבא רבנו הראי"ה קוק ובנו הרצי"ה קוק זצ"ל לא אסרו לעלות [להר הבית] במקומות המותרים. ובוודאי מצווה גדולה לרשת את המקום המקודש מידי זרים, ואך ורק באופן המותר". בספר שהוצא לזכר הרב רענן, 'נשמה של שבת', מסופר: "ר' שלמה למד את הספר 'משפט כהן' עם הרב צבי יהודה זצ"ל. בספר יש תשובה ארוכה בעניין הר הבית, סימן צו, ובה נאמר בין השאר שאסור לעלות להר הבית. רבי שלמה הבין מהרב צבי יהודה שהיום המצב השתנה, ועל כן נהג לעלות מדי פעם למקומות מסוימים בהר הבית והיה בין החותמים למען עלייה להר הבית". גם תלמידיו הוותיקים של הרב צבי יהודה, הרב צפניה דרורי, רב העיר וראש הישיבה בקרית שמונה, והרב חיים דרוקמן, (בכרוז מחודש כסלו תשע"ה), הינם בין המעודדים נוכחות יהודית בהר הבית בימינו.

לעומת זאת, חלק מתלמידי הרצי"ה ובראשם, הרב צבי ישראל טאו והרב שלמה אבינר – מתנגדים בחריפות לחילוקים שונים בדעת הרצי"ה בעניין הר־הבית והכניסה אליו עבור הציבור הרחב (למעט אנשי כוחות הביטחון), הן מבחינה אמונית־רוחנית, הן מבחינה הלכתית והן מבחינה מעשית. לדעתם, הרצי"ה שלל בימינו כל עיסוק בנושא עד שנהיה ראויים לכך מבחינה רוחנית ונפשית (לקט משיעורי הרב טאו בסוגיית הר־הבית, נדפס בחוברת "ומקדשי תיראו" (הוצאת שירת ישראל, טבת תשע"ו) בקובץ "עיטורי ירושלים",

ניסן תשע"ה, גליון מספר 103, שם הובאו מדברי הרה"ר בעבר ובהווה, מדברי הרב צבי טאו, הרב שלמה אבינר, הרב אביגדר נבנצאל, הרב דוד חי הכהן והרב יוסף קלנר).
נביא כאן כרוז של הרב צבי ישראל טאו שפורסם בעבר, ומכיל את עיקרי שיטתו בנושא הרב-
הבית מהבחינה האמונית:

ב"ה

כי רק מציון ומקודש ישלח לנו עזרו, ורק בירושלים תהיה ישועה לעם ישראל, מיד ולדורות
(הרב ז"ל).

הרתיעה שהאומה חשה בתוכיותה, הפחד שאין לו סיבה ממשית מלהתעלות לפי המשך
מדרגות עקבתא דמשיחא – המתגלות בקרבה בתור תביעה עזה, בתור התעוררות נפשית
בעלת עצמה נוראה, שאין עדיין כלים לעכל ולהכיל אותה, שהיא עצמה הקריאה הבאה מאת
ד' גואל ישראל המקיים הבטחתו של "נהלת בעזך אל נוה קדשך", "והביאותים אל הר קדשי"
– פחד זה יש בו ביסודו הערה עליונה: אל תקרב הלום, כי המקום אשר אתה עומד עליו
אדמת קודש הוא. פחד זה בתוך-תוכו וביסוד-יסודו הוא פחד ד' והדר גאונו, ענוה ויראת
בושת פנימית בפני גודל נוראות נצחיות קדושתה האלהית של א"י ושל ירושלים עיר הקודש
והר בית ד'. רק אח"כ הוא מתלבש בהנמקות מדיניות ומוסריות [וכמה רחוקה ממעלה זו
ומשייכות למקום המקדש היא הנטייה לקפוץ על הר הבית בלי תחושת הפחד והמורא,
שבאמת היא ביטוי של קטנות ופרטיות, ועומק הרגשות החיים של האומה חסר בה].
א"א רק לכעוס ולזלזל. צריך לקבל בכבוד את הפחד הזה שכבוד שמים מעולף בו. לב העם
מרגיש ויודע צרת נפשו וחושב שאין הגדולה-העלייה, ראויה לו מצד מדרגתו בפועל ואין
הוא אמון ולא למדוהו לחשוב ולהאמין ולחוש כי יש ד' בקרב.

ושתי הנטיות מתרוצצות בנפש האומה, וההתגעשות הפנימית הזאת מתישה את כחה עוד
יותר, ומותירה אותה באין אונים, וקול דודי דופק, ואין מוצא, ואין מגיד צדקתה. ואז באים
היועצים הרעים, הנחשים והעקרבים, הקוצים הסובבים את השושנה עם פתרונות הכחש
והאכזב, הייאוש והאשליה, ומתחילים ניסיונות הבריחה מן המצוקה, בריחה מעצמנו
ומקולנו הפנימי, ע"י שיטות המהומה של החמרנות, ולברוח מא"י, לברוח מירושלים ח"ו.
אבל כל אלה תוהו אשר לא יועילו ולא יצילו כי תוהו המה, כי לא יטוש ד' את עמו כי הואיל
ד' לעשות אתכם לו לעם בעבור שמו הגדול.

צריך להשיב לאומה את הכרת ערך עצמה, ערך גדולתה וצדקתה הפנימית הנצחית ובפרט
לדור אחרון זה שאור הגאולה זורח בנשמתו, שידע שהגדולה האלהית ראויה לו מצד מקור
מחצבתו – הביטו אל צור חוצבתם – מצד סגולתו הפנימית הנצחית וביסומו.

כאן נקודת המשבר והאור. להגדיל תורה ולהאדירה למען צדקו של עם ישראל במהלך גאולתו, ללמדו אמונה בעצמו, שהיא עצמה מביאה להאמונה בד' אלהי ישראל, להרגיל את הדור בתורה ומצוה, לכבדו ולאהבו מתוך אמונה גדולה בו ובמעמקיו, מתוך "ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים" (עיין אבודרהם על "המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים").

צבי ישראל טאו⁵⁵

נספח ג

זכותנו על הר הבית

'דע מה שתשיב'

1. **הקדמה כללית:** עם ישראל הוא היחיד בתולדות העמים שקבע את ירושלים לבירתו המדינית ולמרכזו הדתי-רוחני. עבור עם ישראל, 'הר-הבית', הינו המקום הקדוש ביותר בעולם.
2. **מענה כללי לעמדת הנצרות בסוגיה:** לפי ההשקפה הנוצרית הקלאסית, חורבנה של ירושלים היהודית, מהווה את ההוכחה לצדקת דרכה. בראשית הנצרות, שטח הר הבית נותר שומם בכוונה תחילה, על מנת להדגיש את העונש שבא על היהודים. כיום, ירושלים בנצרות אינה טריטוריה אלא מושג מופשט. לטענתם, רומא הינה ירושלים החדשה. מאז חורבן הממלכה הצלבנית, אין לנצרות שום עניין מדיני בירושלים, למעט דאגה לשלום העדות הנוצריות. מספר הנוצרים בכל המזרח התיכון נמצא בירידה מתמדת, ובירושלים כיום, הנוצרים הינם מיעוט קטן ושולי.
3. **ביחס לטענות הערבים והאסלאם:** ירושלים היא עיר הקדושה ליהודים מזה כשלושת אלפים שנה. זמן, בו הערבים עדיין היו עובדי אלילים שסגדו לשלוש אלילות שונות, ניהלו פולחן עצים, אבנים ומעיינות, קברו את בנותיהן בעודן בחיים והסתובבו סביב מתחם הקעבה בלבוש חלקי... – זוהי תקופת הג'אהליה. זכותו של עם ישראל קדמה – נקודה.
4. המקומות הקדושים ביותר לדת האסלאם נמצאים בחצי האי ערב, משם באו הערבים. שמה של ירושלים אינו נזכר כלל בקוראן (לעומת מאות פעמים שנזכרת בנ"ך), ירושלים הינה העיר השלישית בלבד בקדושתה באסלאם, כיוון התפילה המוסלמי אינו לעבר ירושלים (אחוריהם כלפי היכל ה'...). ע"פ חוקי ה'שריעה', ירושלים אינה נקראת "חרם" (מקום-קדוש) וזאת, בשונה ממכה ומדינה, לשם, אסור לאדם שאינו מוסלמי להיכנס. קדושת ירושלים באסלאם נבעה בדרך כלל, מצרכים פוליטיים ולא דתיים, כאשר

- הנוצרים או היהודים שלטו בה, אז 'נזכרו' בקדושתה של העיר (ראה להלן במאמרו של ד"ר קידר).
5. ירושלים תחת שלטון הממלוכים והעות'ומנים הייתה עיר מוזנחת ושולית, ערי המחוז היו קיסריה ורמלה שנבנתה במיוחד, ולא ירושלים.
6. בזמן השלטון הירדני, ההזנחה נמשכה ואוכלוסיית העיר התדלדלה. בירת ירדן היתה רבת-עמון ולא ירושלים. וכן במשך תשע-עשרה שנות השלטון הירדני, מלך סעודיה, פייסל, שהיה מוסלמי אדוק, מעולם לא ביקר בירושלים.
7. **מעולם לא היה הכותל המערבי מקום קדוש עבור המוסלמים**, רק לאחר תביעת הבעלות היהודית עליו, צצה אמונת קשירת הסוסה במקום זה... (ועליבותה של שכונת המוגרבים והתנהגות דריה תוכיח: "הערבים היו צרים לישראל ומחללים יום את מקומנו הקדוש בהשליכם לשם אשפה ולפעמים גם צואה. אנחנו היינו מחויבים יום לנקות את החצר בשביל קדושת המקום", עדות ר' נסים בכר, איש העדה הספרדית, ראיון לשבועון "הדאר", תרפ"ח).
8. 'הכחשת המקדש' הנעשית היום בפומבי בידי שונאי ישראל, הינה המשך ישיר לאנטישמיות העולמית לדורותיה ומהווה 'עלילת דם מודרנית'. "הדבר נעשה באמצעות שכתוב של ההיסטוריה המוסלמית והערבית של ירושלים, שעיקרו מבוסס על הטענה שהערבים שלטו בירושלים אלפי שנים לפני בני ישראל, ושמשגד אל-אקצא הוקם על ההר עוד לפני הקמת המקדש. במקביל, פותחה והועצמה גם שלילה מוחלטת של הנרטיב היהודי-ציוני על ירושלים והר הבית, ובכלל זה 'דה-יהודיזציה' של הר הבית, הכותל המערבי וירושלים בכלל, והכחשת קיומו של בית המקדש על ההר. נרטיבים חדשים אלה סותרים לחלוטין הן את שידוע על ההיסטוריה היהודית והמוסלמית של ירושלים מהמחקר המודרני, הן את שהמוסלמים עצמם תיעדו בכתביהם וספריהם שלהם, לאורך מאות השנים האחרונות..." (מתוך הספר: 'עלילת אל-אקצא בסכנה - דיוקנו של שקר', נדב שרגאי, ספריית 'מעריב' והמרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה, תשע"ב).
9. לא ניתן להגדיר את מהות היהדות באופן פשטני. היהדות אינה 'דת' ואף לא 'לאום' (אורות, זרעונים; אגרות ראי"ה, אגרת תט), זוהי סינרגיה (שילוביות) ייחודית, שמוצאה הלאומיות המקראית הקדומה, ולא כלאומיות החדשה, ההסכמית, ועל כן, כמה נבער ומרושע הטיעון הערבי ש'הציונות הינה זרוע של הקולוניאליזם ה'צלבני'...
10. **ביחס ל'מהרסיין ומחריבין'**: הקריאות לחרם על ישראל, הפצת ארס ושנאה במדיה העולמית ובאקדמיה - רובם מגיעים מגורמים יהודיים וישראלים לשעבר שאיבדו את דרכם וצללו לתהומות מחלת הנפש, "אוטו-אנטישמיות", השנאה העצמית (להרחבה

ראה בספר: 'מארת השנאה העצמית ביהדות', אריה סתיו, מרכז אריאל למחקרי מדיניות, תשע"ד). באמצעות מימון של מיליוני שקלים המגיעים מ"הקרן החדשה לישראל", פועלים גורמים ישראלים מהשמאל-הקיצוני ומקרב ערביי ישראל לשלול את אופייה היהודי של מדינת ישראל ולהפוך אותה למדינת כל אזרחיה (להרחבה, ראה: "תעשיית השקרים", בן-דרור ימיני, ידיעות-ספרים, תשע"ד).

♦

הרחבה לטיעונים 10-4 לעיל: 'קדושת ירושלים' באסלאם הינה פוליטית ולא דתית

מאת: ד"ר מרדכי קידר

המחלקה לערבית, ומרכז בגין-סאדאת למחקרים אסטרטגיים,

אוניברסיטת בר-אילן⁵⁶

העיר העתיקה ומקום המקדש מופיעים כדרישה פוליטית פלסטינית מאז שחרור ירושלים מהכיבוש הירדני לפני יותר מארבעים ואחת שנה, אך חשוב לזכור כי היא מעולם לא הייתה בירה של אף ישות אסלאמית, ואפילו לא בירת אזור פלסטין לאחר הכיבוש המוסלמי במאה השביעית. הבירה הייתה רמלה. כדי לענות על השאלה מהיכן צמחה קדושת ירושלים בדת שנוסדה והתפתחה במדבר הערבי וכיצד זכתה להתייחסות אסלאמית למרות שאינה מופיעה בקוראן אפילו פעם אחת, צריך להתחקות אחרי גלגולי רעיון קדושת ירושלים באסלאם. נביא האסלאם, מוחמד, רצה למשוך אל דתו שלושה שבטי יהודים שחיו בנווה מדבר בשם "ח'יבר" על יד העיר אל-מדינה, ולשם כך קבע לקהילת המוסלמים את כיוון התפילה צפונה, לירושלים, כמו היהודים. לאחר שנוכח שהם אינם מאמצים את האסלאם, חיסל אותם באכזריות והפנה את התפילה דרומה, לעיר מכה שאותה כבש מאוחר יותר, ולירושלים הפנה את גבו. באותם ימים הייתה למוחמד קבוצת תומכים בעיר אל-טאאף, הנמצאת יומיים הליכה ממכה. בלכתו לטאאף ובחזרה היה מוחמד מבלה את הלילה בכפר בשם אל-ג'יעראנה, והמסורת המוסלמית מספרת שעל יד הכפר היו שני מסגדים, "המסגד הקרוב" ו"המסגד הרחוק". הקוראן (פרק 17 פסוק 1) מספר שלילה אחד נעשה למוחמד נס, והבורא לקח אותו אל המסגד הרחוק כדי להראות לו את אותותיו. בני דורו של מוחמד הבינו את הפסוק כפשוטו. עד יום מותו בשנת 632 לא ביקר מוחמד בירושלים. 25 שנים לאחר מכן הועברה בירת האימפריה המוסלמית ממכה לדמשק, על אפם וחמתם של הנאמנים למוחמד ולמורשתו, ובדור שלאחר מכן הפכה דמשק, בזכות השלל, הביזה והמלקוח שבזזו המוסלמים בפרס, בביזנטיון ובמקומות רבים אחרים, לעיר עשירה ומושחתת מבחינה מוסרית. מצבה המוסרי הירוד, גרם לתושבי מכה שהיו נאמנים למורשת מוחמד להכריז על תושבי דמשק

ככופרים, ולכן התארגנו בשנת 682 תחת פיקודו של עבדאללה בן אלזובייר, מרדו בח'ליף ומנעו מתושבי סוריה מלעלות למכה לחאג'.

המרד הפוליטי והצבאי נמשך שמונה שנים, אנשי דמשק שרצו להמשיך לקיים את מצוות היסוד של עלייה לחג' חיפשו תחליף עם הילה של קדושה. הח'ליף החליט שירושלים תהיה מקום עלייה לרגל, אך נזקק לתימוכין בכתבי האסלאם שיאפשרו לו לצבוע את החלטתו בצבע אסלאמי. לשם כך נלקח אותו פסוק בקוראן המדבר על נס הנסיעה בלילה למסגד הרחוק, וחובר לו פירוש חדש, המספר שמסגד אל-אקצא נמצא בירושלים, ושמוחמד הוסע אליו בלילה, עלה לרקיע השביעי, ובדרך הצטרפו אליו נביאי הדתות הקודמות – היהדות והנצרות – ובשמים הם התפללו מאחורי מוחמד וקיבלו עליהם את עול מלכותו. כמו כן, זויפו אז מסורות בעל-פה ("חדית") שיוחסו למוחמד, ובהן הוא מעלה את חשיבותה של ירושלים. כל מי שמכיר את תרבויות העבר מבין שסיפור הנסיעה בלילה והעלייה לשמיים אינו אלא שילוב אסלאמי של סיפור פגסוס מהמיתולוגיה היוונית, והסיפור התנ"כי של העלייה לשמיים של אליהו ברכב אש ופרשים.

הסיפורים על ירושלים עוררו מחדש על ידי צלאח א-דין במאה ה-12, לצורך שילהוב הלוחמים לקראת מלחמתו בצלבנים. לאחר ששוחזרה ירושלים היא נזנחה פעם נוספת, בעיקר כדי שלא תערער את ההגמוניה של מכה ומדינה. הסיפור על עליית מוחמד לשמיים ותפילתו בראש נביאי הדתות הקודמות, היהדות והאסלאם, חשוב לאסלאם בכך שהוא נותן לגיטימציה כדת שלא באה לעולם כדי לחיות בשלום עם הדתות הקודמות, אלא כדי להחליף אותן, להרוס אותן ולבנות את עצמה מחורבותיהן, מסיפוריהן וממקומותיהן הקדושים. שליטה בירושלים תתן לפלסטינים לגיטימציה אסלאמית, כמעט כמו הלגיטימציה הדתית שיש למלך סעודיה עקב היותו האחראי על מכה ומדינה. ולהיפך: אם יוותרו על ירושלים ליהודים, הם יואשמו על ידי מוסלמים רבים בבגידה באסלאם. ירושלים באסלאם לא מהווה יותר מאשר עניין פוליטי: מוחמד ניסה לבסס את מעמדו בעיני היהודים באמצעות התפילה אליה, הח'ליפים מדמשק אימצו אותה כמקום עלייה לרגל עקב בעיה פוליטית של המרידה במכה, צלאח א-דין משתמש בה לשלהב לוחמים, והפלסטינים כיום אימצו אותה כחותם הכשר דתי לקיומם של עמם ומדינתם אם וכאשר תקום. שלילת היהדות ותוקפה, שהיא עיקר העיקרים באסלאם, מביאה את המוסלמים לשלול את הקשר שבין היהדות ומקום המקדש. השאלה היא עד כמה הבורות שלנו בעניין זה תמשיך להדהיר אותנו במסלול הויתור על קודשינו.